

SUZAN SÖZEN ROMANLARINDA SADECE AŞK ÖYKÜLERİ Mİ ANLATTI?

Ayfer YILMAZ*

ÖZET

Suzan Sözen, 1960'lı yılların tanınmış bir popüler roman yazarıdır. Ümitsiz aşkları anlattığı romanlarının satır aralarında pek çok da sosyal konuyu gündeme getirir. Sanatçının yazdığı 11 romanda seçilen konu, çevre ve zaman dikkate alındığında bu eserleri iki grupta tasnif etmek mümkündür. Bunlar yazarın günlük hayatın içinden seçtiği kahramanların maceralarını anlatan popüler aşk romanları [*Rahika* (1949), *Kıralık Ruh* (1952), *Sana Döneceğim* (1954), *Beni Unut* (1958), *Sahibini Arayan Kadın* (1959), *Aşk Mektupları* (1959), *Sanera* (1959), *İlahlar Affetmez*] ve tarihî kişiler ve olaylara dayalı popüler tarihî romanlardır. [*Siyah Zambak* (1962), *Batmayan Güneş* (1963), *Unutulan Yemin*, (1967)]

Her iki gruptaki romanlarında da bireysel ve toplumsal, hatta evrensel konuları dile getiren yazar, şahsî fikirlerini de açık yüreklilikle ortaya koymaktan çekinmez.

Biz de bu çalışmamızda, Suzan Sözen'in romanlarında değindiği konular ile bu konuları ele alış biçimini tespit etmeğe çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Popüler roman, popüler aşk romanı, popüler tarihî roman, romanda sosyal meseleler.

*Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı,
ayilmaz@gazi.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/8 Fall 2009

**DOES SUZAN SOZEN NARRATE ONLY LOVE STORIES
IN HER NOVELS?****ABSTRACT**

Suzan Sözen is a popular novel writer of 1960's. Anyone reading her novels carefully can realize that social matters are hidden in the lines of her books in which she narrates desperate love relations. It is possible to classify her eleven novels into two major groups considering theme, place and time. One of the groups consists of her popular novels in which she narrates love stories of protagonists who are chosen from daily life. *Rahika* (1949), *Kiralık Ruh* (Hired Spirit-1952), *Sana Döneceğim* (I will return to you-1954), *Beni Unut* (Forget me!-1958), *Sahibini Arayan Kadın* (The Woman seeking her owner-1959), *Aşk Mektupları* (Love Letters-1959), *Sanera* (1959), *İlahlar Affetmez* (Gods never forgive) are novels of this kind. The other group comprises her popular novels that are about historical characters and events. *Siyah Zambak* (Black Lily-1962), *Batmayan Güneş* (The Unsetting Sun-1963), *Unutulan Yemin* (The Forgotten Vow-1967) can be listed in this group.

In both group of novels the author puts individual, social and moreover universal themes into words. While doing this she doesn't hesitate to reveal her own ideas frankly.

This study aims to explain which subjects Suzan Sözen touches on in her novels and how she does that.

Key Words: Popular novel, popular love novel, popular historical novel, social issues in novel.

Orta seviyedeki okuyucu kitlelerinin muhatap alındığı, entelektüel mesajlar yerine, okuyucunun ilgisi ön planda bulundurulduğu için daha ziyade eğlendirici olan, ayrıca sanatkârın dil ve kurguda gereken hassasiyeti göstermemesinden dolayı edebîlik yönü zayıf eserlerin genel adı (Yılmaz 1999:27-31) şeklinde tanımlayabileceğimiz popüler edebiyat, Fransa'da özellikle halkçılık hareketinin aristokratik edebiyata yansımaları olarak doğan ve zamanla

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

bazı değişikliklere uğrayarak gelişim ve değişimini sürdüren bir edebiyat çeşididir.

Edebiyat araştırmacıları tarafından pek de kabul görmeyen bir tür olduğu bilinen popüler edebiyat hakkındaki olumsuz görüşlerden birine örnek olması bakımından Rauf Mutluay'ın bir yorumunu paylaşmak isteriz:

“Romancılık için gerekli yetenek- üslup – muhayyile – sorumluluk – çaba - sanat gücüne sahip değillerdir. Piyasaya çalışırlar. Kimi yaşanmamış aşk düşlerini hikâyeleştirerek, kimi yabancı dillerden ustaca konu uyarlamaları getirerek, kimi masallara almış insanlarımızın eğitimsiz kesimlerine çağdaş masal öğeleriyle dolu serüvenler sunarak ve hemen hepsi gazetelerin ayrılmaz bir parçası olan roman tefrikalarına göz dikerek... ürün devşirmişlerdir. Unutmayalım ki bu yıllarda, tiyatrodan bir iki sahnenin fakir tekelinde, radyo-televizyon yoksunluğunda batıya kapalı sınırların tekelliğinde, çeviri azlığının yarattığı eski alışkanlıklardayız.” (Yalçın 1992: 237).

Popüler edebiyat ya da daha özel bir ifadeyle popüler roman geniş kitlelerce kabul görmüş bir türdür. Özellikle kadın erkek ilişkisi üzerine kurulu, anlatımdan ziyade olay örgüsünün öne çıktığı, bol entrik unsur içeren örnekleri işaret eden bu tip eserler de kendi arasında çeşitlenir. Örneğin Bilge Ercilasun, popüler romanları şöyle tasnif eder:

1. Aşk romanları.
2. Millî ve tarihî romanlar.
3. Çocuklara hitap eden romanlar (Ercilasun 1997: 441).

Bu tasnife göre, “Aşk romanları”; konu bakımından kadın-erkek arasındaki aşk ilişkilerinin esas alındığı, kolay okunan ve okunduktan sonra da akılda yalnızca hoş bir aşk hikâyesi okumanın tadını bırakan eserlerdir. Konuya kadın yazarlarımız açısından bakarsak; Güzide Sabri Aygün (1883-1946), Şükûfe Nihal Başar (1896-1973), Muazzez Tahsin Berkant (1900-1984), Mebrure Sami Koray (1907-1992), Peride Celâl (1915-), Kerim Nadir Azrak (1917-1984), Cahit Uçuk (1911-2004), Fakihe Odman (1908), Pakize Başaran (1923-) ve asıl inceleme konumuz olan Suzan Sözen gibi isimleri zikredebiliriz. Ethem İzzet Benice (1903-1967), Esat Mahmut Karakurt (1902-1977) ise aşk romanları yazan erkek yazarlardır.

Sevilerek okunan bir tür olan popüler tarihî romanı ise; arka planında tarihî bir dönemin fon olarak seçildiği, genel olarak aşk ve macera üzerine kurgulanmış, çabuk okunabilen, ortalama okuyucu kitlesine hitap eden eserler olarak tanımlayabiliriz. Burada

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

belirtmemiz gereken husus, tarihin parlak dönemlerinin seçilmesi okuma zevki vasat olan okuyucuda millî heyecan duygularını çabuk harekete geçirdiğinden garantili bir seçim olarak görülebilir.

Orhan Okay'a göre Tanzimat edebiyatından itibaren, Namık Kemal'in İntibah'ı hariç, Şemseddin Sami, Ahmet Midhat Efendi, Mehmet Celâl, Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim, Vecihi gibi isimlerin eserleri bu grupta değerlendirilmelidir.¹

1945 sonrasını esas alırsak; Nihal Atsız (*Bozkurtların Ölümü*, 1946; *Bozkurtlar Diriliyor*, 1949; *Deli Kurt*, 1958), Feridun Fazıl Tülbentçi (*Turgut Reis*, 1958; *Cem Sultan*, 1959), Fikret Arıt (*Maziden Gelen Sesler*, 1953), Oğuz Özdeş (Vatan Borcu, 1959), Bekir Büyükarkın (*Son Akın*, 1962), Ragıp Şevki Yeşim (*Yaralı Kurt*, 1944; *Genç Osman*, 1964), Turhan Tan (*Krallar Avlayan Türk*, 1944, *Osmanlı Rasputini Cinci Hoca*, 1962) gibi isimleri bu grupta anmak olasıdır.

Çeşitli tanım ve tasniflerden sonra kısaca popüler romanın özellikleri üzerinde durmak isteriz:

1. Türk edebiyatına 19. yüzyılın son çeyreğinde giren popüler roman, çoğunlukla genç insanların, kadınlar ve çocukların oluşturduğu geniş bir okuyucu kitlesini hedef alır.

2. Kolay anlaşılır bir dille yazılırlar ve yazarların üslûp kaygıları yoktur.

3. Yazılma süreleri gibi okunma süreleri de uzun zaman almaz.

4. Okuyucunun beklentisi vak'a yoğunlu olduğu için, tahlillere çok fazla yer verilmez.

5. Kendi içindeki de gerek tema gerekse işleyiş ve kurgu bakımlarından göre; aşk romanları, tarihî popüler romanlar ve macera romanları gibi farklı çeşitlere ayrılabilir.

6. Özellikle televizyonun Türk sosyal hayatına girmesinden önce gazete ve dergilerde en çok rağbet edilen köşeleri tutan ve geçmişte olduğu gibi günümüzde de sinemacıların en fazla rağbet ettikleri bu eserler, maddi bakımdan hem yazarlarını, hem yayıncılarını, hem de sinemacıları memnun edegelmıştır.

7. Bir kısım örnekleri halen tefrika halinde kalmıştır.

¹ Orhan Okay; "Popüler Edebiyata Dair", <http://www.trforumuz.biz> (06.08.2008).

8. Edebiyat araştırmacılarınca çok önemsenmeyen bir tür olarak değerlendirildiği için, yalnızca bu türde yazarlar, edebiyat tarihlerinde fazlaca yer edinememiştir.

Defalarca yeni baskıları yapılan bu tarz eserlerde anlatılan ve gerçek dünya ile çok fazla uyuşmayan hayat öyküleri, kısıtlı imkânlar içinde yaşayan ortalama okuyucuyu kendine çekmiş ve bu insanların okuma ihtiyacını karşılamıştır. Üç kişi etrafında gelişen ve genellikle ihanete bağlı olarak ayrılıkla neticelenen imkânsız aşklar söz konusudur.

Merak unsurundan azami ölçüde yararlanılır. Bir kısmı önce tefrika olarak yayımlandığı için dil ve üslup inceliği gözetilmez.

Türk edebiyatının 1945-1960'lı yıllarında adı çok duyulan popüler roman yazarlarından biri de Suzan Sözen'dir. On bir roman, iki de şiir kitabına imza atmış olmasına rağmen yazarın adına edebiyat tarihlerinde rastlanılmaz. Ancak yeni çalışmalarda ve eserlerde adına kısa da olsa değinildiğine tesadüf edilmektedir. Yazar hakkındaki rastladığımız en teferruatlı bilgi Turhan Feyizoğlu'na aittir. (Feyizoğlu 2005: 60-70).

Suzan Sözen, Türk bir baba ile Polonya asıllı Rus bir annenin beş kızından en büyüğüdür. Doğum tarihi hakkında bir bilgiye ulaşamadığımız için tahminen 1929-30 yıllarına tekabül ettiğini düşünmekteyiz. Sözen, beş yaşında iken ailesiyle birlikte İstanbul'a gelir. Çeşitli okullarda Fransızca ve İngilizce öğrenir. (Sözen 1972: 252-254)

Varlıklı bir aileye mensup olduğu anlařılan² yazar, henüz 17 yaşında Notre Dame De Sion'da öğrenci iken, dönemin önemli mizah dergilerinden "Akbaba"ya giderek, Yusuf Ziya Ortaç'a, yazı yazmaya meraklı olduğunu ve uygun görülürse yaptığı bir çevirinin dergide yayımlanmasını istediğini söyler. Ancak, Andre Maurois'den yapılan "İngiltere'ye Giden Genç Bir Fransızca Nasihatler" adlı bu yazı, Akbaba'nın yayım politikasına uygun değildir. Ortaç, genç kızın hevesini kırmamak için, çevirilerine devam etmesini ve sonradan

² Yazarın; "Annem Polonyalıdır. Kökümüz Polonya hanedanına kadar uzar. Annemin dedesi, yıllar önce Kaliforniya'ya göç etmiş. Altın arayıcısı olmuş. Çok para yapmış. Sonra da ölmüş. Bir oğlu kalmış geriye. Oğlu da geçen yıl ardında tam on milyon dolar bırakarak bu dünyadan göç etmiş. Dedemiz Tadeus Stolkowski'nin annemden başka mirasçısı yokmuş. Arayıp, tarayıp bizi buldular. Annem Ayşe Galibe Bayar adına Amerika'da bir avukata yetki verdik. Bu yıl şansımız oldukça iyi gidiyor. Parayı kısa zamanda alacağımızı söylediler. Bekliyoruz." şeklindeki sözleri ailenin maddi durumu hakkında bir fikir vermektedir. (Haz. Turhan Feyizoğlu, Suzan Sözen'in Yaşamı/Edebiyat/Şiir/MilliyetBlog (<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=42317>) (11.06.2007, s.1).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

bunların kitap olarak yayımlanabileceğini söyleyerek geri çevirir. (Özbay 1960: 6)

Sanatçı, 17 yaşında iken işadamı Nejat Verdi ile evlenir. Ancak bu evlilik uzun sürmez. Ardından Ferit Avni Sözen ile evlenir ve Sözen soyadını kullanmaya başlar. Bu evliliği sırasında dönemin Başbakan'ı Adnan Menderes'le yaşadığı aşk ilişkisi, genç yazara çok arzu ettiği şöhretin de kapılarını açar. Suzan ve Ferit Sözen'in evlilikleri, 1964'te biter.

Eserleri art arda yayımlanan Suzan Sözen, hem güzelliği hem de magazincileri heyecanlandıran hususi hayatından dolayı Fransız yazar Françoise Sagan'a benzetilerek "Türk Sagan'ı", Amerikalı sinema oyuncusu Dorothy Lamour'a benzediği düşünülerek de "Dorothy Lamoure Suzan" lakapları ile de anılmıştır.

Sözen'in romancılığı konusunda yorum yapan Yılmaz Karakoyunlu şunları söyler:

"Bakmayın, herkes onu sıradan bir romancı olarak görür ama bence Menderes'e duyduğu bu aşk olmasaydı, bir Kerime Nadir ya da bir Muazzez Tahsin olabilirdi. Hayal hanesini bir adamın varlığında zengin tutmaya çalıştığı için üretici niteliklerinde aşınmalar olmuştur. Dolayısıyla tasvirlerinde muhteşemdir ama hadise tespitlerinde ve takdimlerinde zaaf içindedir. Niye? Aşk çünkü. Onu anlatır. Bu bir insanın kendi rüyasını kendi lehine yorumlaması için gösterdiği gayrete benzer. Bu olmasaydı, bir Peride Celâl olurdu demiyorum ama Kerime Nadir olurdu mesela."³

Son romanı *Unutulan Yemin*'in *Hayat Mecmuası*nda tefrikaya başlanması sebebiyle kendisiyle yapılan röportajda, yazarın özellikle 1965'lerden sonra bir çeşit inziva hayatı yaşadığı anlaşılmaktadır. (Yarbay 1967: 4).

12 Ekim 1963 tarihli bir dergide bildirildiğine göre, Suzan Sözen'in yazdığı *Beni Unut* adlı romanı rejisör Rahmi Kafadar tarafından filme alınacaktır. Önder Somer, Semra Sar, Attilâ Engin, Hulusi Kentmen gibi oyuncuların rol alacağı filmde Sözen de ufak bir rol üstlenecektir.⁴ Ancak bunun gerçekleştiğine dair bir bilgiye ulaşamadık.

Sözen'in, *Boş Kalan Çerçeve* adlı bir romanı daha olduğu da iddialar arasındadır. Hatta eserin 1969'da filme alındığı, başrollerde Hülya Koçyiğit ve Kartal Tibet oynadığı, filmde ses getiren asıl

³ <http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=142933> (11.05.2007).

⁴ Suzan Sözen'in Yaşamı/Edebiyat/Şiir/Milliyet Blog (<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=42317>) adresindedir. (11.06.2007).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

unsurun ise şarkısı olduğu da söylentiler arasındadır (Özgül 2008: 94). Ancak bunu konuda da bir belgeye rastlamadık.

Hayatının sonraki dönemlerinde, pek çok defalar Avrupa'da ve bir yıl kadar da Amerika'nın New-York eyaletinde bulunan sanatçı, İstanbul'daki vaktinin çoğunu antika dükkânında geçirir. Aynı zamanda antika koleksiyoncusu olan Sözen'in antikacı dükkânı, zamanında İstanbul'un önemli mekânlarından biri haline gelmiştir (Sözen 1972: 254).

Sanatçı, 2002 yılında hayata veda eder. Vasiyeti gereği sessiz sedasız toprağa verilen Sözen'in cenaze merasiminde ancak çok yakın dostları hazır bulunur (Özgüç 2002: 68-73).

Suzan Sözen'in ikisi (*Aşk Mektupları*, *Unutulan Yemin*) tefrika halinde kalmış, on bir romanı ile iki de şiir kitabı bulunmaktadır.

Romanları yayım tarihi sırasıyla: *Rahika* (1949), *Kiralık Ruh* (1952), *Sana Döneceğim* (1954), *Beni Unut* (1958), *Sahibini Arayan Kadın* (1959), *Aşk Mektupları (Sedd-i Çin)* (1959), *Sanera* (1959), *Siyah Zambak* (1962), *Batmayan Güneş* (1963), *İlahlar Affetmez* (1967), *Unutulan Yemin* (1967)'dir.

Ağırlıklı olarak aşk teması etrafında şekillenen bu romanları, iki grupta değerlendirdik. Buna göre; *Rahika*, *Kiralık Ruh*, *Sana Döneceğim*, *Beni Unut*, *Sahibini Arayan Kadın*, *Aşk Mektupları*, *Sanera* ve *İlahlar Affetmez*'i popüler aşk romanları olarak değerlendirdik.

Söz konusu eserlerin genel özellikleri, aşk yaşayan taraflardan birinin evlilik ya da nişanlılık bağı ile bir başkasına bağlı olmalarıdır. Dolayısıyla, aşk, kıskançlık ve intikam ateşi ile boyut değiştirerek, entrik bir hal alır.

Sanatçının ilk romanı olan *Rahika*'da, Plevne Savaşı yıllarında Harput'ta, Kasım'la evli olan Rahika ve Kasım'ın arkadaşı Neil arasında yaşanan aşk hikâyesi anlatılır. Roman, Harput'un 1900'lerini anlatması bakımından oldukça önemlidir. Yazarın, buradaki sosyal hayatı, tabiatı, yoksulluk ve geri kalmışlığı gözler önüne sermesi, bir bakıma dönemin edebiyat anlayışına da paralel bir tavır olarak düşünülebilir.

Kiralık Ruh'ta, kendisinden yaşça daha genç olan ikinci kocası Nazım tarafından öldürülen Semiramis'in ruhunun dünyayı terk etmeyişi ve sonrasında yaşananlar anlatılmaktadır. Bedeni olmayan bir ruhun yanı sıra, Şeytan'ın kişileştirilerek aktif rol

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

üstlenmesi esere fantastik bir atmosfer kazandırırken, bu durum Goethe'nin Faust'unu hatırlatmaktadır.

Sana Döneceğim'de Murat'ın yıllarca karşılıksız bir aşkla bağlı olduğu Beyhan'la olan inişli çıkışlı ilişkisi anlatılır.

Beni Unut'ta Kore Savaşı sonrasında Tibet yakınlarında düşen uçaktan kurtulan Türk subayı Yaşar, Amerikalı oyuncu Sandra ve nişanlısı Steve Barley arasında yaşananlar hikâye edilir.

Sahibini Arayan Kadın, ise okuyucuya; “*İstanbul'da başlayan, kısmen İsviçre'de cereyan eden, nihayet Amerika'da biten ayrı ayrı aşk maceralarının içinde 'Sahibini Arayan Kadın', hakikatte aşka susamış ve kafasına, ruhuna, vücuduna tamamen hakim olarak kendisinde ecdattan rabıta köle ruhunu yüzde yüz tatmin edebilecek damı arıyan kadındır.*”⁵ sözleriyle takdim edilir.

Romanda, Saba adlı genç bir kadının, aradığı aşkı bir türlü bulamayışı, ağdalı bir üslûpla hikâye edilmektedir. Yazıldığı yıllardaki kadın-erkek münasebetlerine insanların bakışını da yansıtan bu romanda, bir kadının “sahibini” arıyor olması da tartışma sahası konusu olacak bir mevzudur. Saba, hayatı boyunca kendisine mutlak surette bir erkeğin sahip çıkmasını, aksi halde boşlukta kaybolacağını düşünmektedir. Burada da Sanera'da olduğu gibi kadının cinsel özgürlüğünü sınırsızca yaşadığı gözlenmektedir.

Suzan Sözen'in tefrika halinde kalmış romanı *Aşk Mektupları*, 29 Mart-11 Haziran 1959 tarihleri arasında Tercüman gazetesinde yayımlanmıştır. 1-29. tefrikalar mektup şeklinde, 29'dan sonra yer alan “İkinci Kısım” ise hâkim bakış açısı ile tahkiyelendirilmiştir.

Aşk Mektupları adından da anlaşılacağı gibi bir kısmı mektuplardan oluşan bir eserdir. Amerikalı tanınmış kadın romancı Lâyya Lâl'in, Türk arkeolog Daru ile yaşadığı yasak aşkın anlatıldığı eserde, sanatçının diğer romanlarından farklı olarak mekân, Uzak Doğu'nun gizemli ülkesi Çin'dir.

Suzan Sözen'in en ilginç romanlarından biri de kuşkusuz Sanera'dır. Maceraperest ve havai meşrep bir kadın olan Sanera, “*İçimde keyifli, aydınlık düşüncelerden başka tek bir his yok! Her şey, her şey geride, dünü bugüne bağlayan köprünün ötesinde kalmış... Kozasından yepyeni kanadı ile güneşe çıkan bir kelebek gibiyim!*” (Sözen 1959 c: 9) diyerek bir vapur gezisine çıkar. Ardı ardına on dört macera ve gönül ilişkisi yaşar.

⁵ www.milliyet.com.tr (21.07.2008).

8 Haziran 1959 tarihli Tercüman gazetesinde, *Sanera* adlı roman şu sözlerle tanıtılır:

“Sanera, hürriyeti seçen bir kadın, maceradan maceraya koşan bir kadın... fakat aslında kaybolan bir aşkı unutmaya çalışan bir kadın!”

Siyah Zambak, *Batmayan Güneş* ve *Unutulan Yemin*, tarihî roman özellikleri gösterir ve Osmanlı Devleti'nin 17. Yüzyıldaki en önemli ismi Kösem Sultan etrafında şekillenir. Esasen bu eserlerde, üç nesle mensup kahramanların hayatı tahkiyelendirilirken, arka planda Kösem Sultan'ın eş, anne ve nine/kayınvalide olarak olayları nasıl yönlendirdiği de gözler önüne serilir.

Siyah Zambak'ta, Sultan Murat dönemine ait tarihi olaylar yanında saray çevresi, özellikle de harem hayatı söz konusu edilir. Padişahın kişiliği, savaşları, ilişkileri ve saltanatın diğer adayları kardeşleri de yazarın dikkatini yönelttiği konular arasındadır.

Eserde en büyük mücadele üçlemenin önemli ortak karakteri Kösem Sultan ile oğlu arasındaki iktidar savaşı da, en önemli çatışma unsuru olarak karşımıza çıkar.

Batmayan Güneş romanında çılgınlıklarından dolayı saray halkını bıktıran Sultan İbrahim dönemi anlatılır. Bu dönemde asıl güç söz sahibi yönetici olacak vasıflara sahip olmayan, akli dengesi hakkında olumsuz işaretler görülen İbrahim değil annesi Kösem Sultan'dır. Sonunda Kösem Sultan, âlimler ve Ocakçılar'la anlaşarak Padişah'ın haline göz yumar. Yerine Dördüncü Mehmet geçilir.

Selim İleri'nin ifadesine göre, Kösem Sultan, Turhan Sultan ve Fazıl Ahmet Paşa'nın hayatlarının *“en mahrem ve ilgi çekici hayat hikâyeleri”*, romancının zevkle okunan fantezileri biçimini almıştır.⁶

Selim İleri, yazarın cesareti bakımından da önemli bir tespitte bulunur:

“1963'te Siyah Zambak ve Batmayan Güneş art arda yayımlandı: “Tarihimizin en kurnaz, en ihtısamlı ve en meşum kadını Kösem'in çevresinde geçenler... Ne var ki, Siyah Zambak, Kösem Sultan'la birlikte oğlu IV. Murat'ın serüvenini koşut bir kurguyla dile getirir. O güne kadar hiçbir tarihi romanımızın cesaret edemeyeceği bir IV. Murat portresi çıkar karşımıza. Romancı, 1960'lar toplumunun muhafazakâr cinsel ahlakına kayıtsız kalmıştır. Padişahın erkek bedenine tutkusundan serinkanlılıkla söz açar.”⁷

⁶ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2231713> (28.05.2008).

⁷ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2231713> (28.05.2008).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sultan Murat ve Kösem Sultan ekseninde kurgulanan roman Osmanlı devletinin geniş bir coğrafya ve derin bir tarihten kaynaklanan pek çok yan olay ve zengin şahıs kadrosuyla derinleştirilmiştir.

Batmayan Güneş'te uyumsuz bir çift olan Sultan İbrahim ile Turhan Sultan başka başka insanlarla tutkulu ve tehlikeli aşklar yaşarlar. Öyle ki romanın sonunda İbrahim'in sevgilisi Hermin de, Turhan Sultan'ın sevgilisi Yusuf Paşa da öldürülür.

İçindeki maddi ve manevi ihtirası yenemeyen Kösem Sultan ise, menfaatleri gereği işbirliği yaptığı insanlarla aynı zamanda aşk ilişkilerine girmekten de çekinmez. Öyle ki sırayla; oğlunun sevgilisi olduğunu bildiği Mirgün, sihirli gücüne güvendiği Cinci Hoca ve sonunda giderek güç kazanan Ocak Ağası Bektaş Ağa, Kösem'in sevgilileri olur.

Unutulan Yemin'de IV. Mehmet'in tahta çıkmasından sonraki dönem anlatılır. Sözen, "Unutulan Yemin"le ilgili olarak şunları söyler.

"Bu romanımda yazı sanatımın birçok şeyini verdiğimi sanıyorum. İlk satırından son satırına kadar, kahramanlarıma büyülenmişçesine bağlanarak, onların her hareketini, her düşüncesini ifadeye çalıştım." (Yarbay 1967: 5).

2. Şiirleri

Suzan Sözen'in Fatma Esen adı ile yayımlanan ve 19 sayfadan oluşan ilk şiir kitabı *Denemeler*'de toplam 17 şiiri mevcuttur. Bunlar; Aşk, Kalan, Ölü Odası, Sual, İhanet, Ruh, Yağmur, Kavuşma, Beni Aramadın, Kör, İkimiz, Esrar, Pas Damlası, Boşanma, Karı-Koca, Hırs ve Sinsi adlı aşk temalı şiirlerdir.

Sanatçının *Pas Damlası* adını taşıyan ikinci şiir kitabında ise, Pas Damlası (tekrar), Tesadüf, Uyanış, İkimiz (tekrar), Aşk, Aşk (tekrar), İhtiras, Korkak, Şaşkın, İlk Telaş, Kararsızlık, Karasızlık, Kurtuluş, O Başka Kadın, Budala, Hislerim, Sual (tekrar), Şu Boş Dünya, Aştan Çıkış, Kalan, Avunmak, Barda, Yağmur (tekrar), Uyan, Öğüt, Kaygısız, Eski Aşık, Yeni Erkek, Karı-Koca (tekrar), İhanet (tekrar), Boşanma (tekrar), Huzur, Unutulmuş Liman, Gece, Kör (tekrar), Ümit, Matem, Eyüp Sultan, Son Durak, Hakikat ve Deveran adlı toplam 42 şiiri bulunmaktadır. Bu eser, Gocce di Ruggine (Casa Editrice Romana) adı ile İtalya'da da yayımlanır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Romancı kimliği ile ele aldığımız Suzan Sözen'in romanlarının arka planında zengin bir birikimin olduğu görülmektedir. Yabancı coğrafyalar ve kültürler hakkındaki bilgisi, tarihî romanlardaki tarihî gerçeklere vukufu dikkatlerden kaçırılmamalıdır.

Yazar, romanlarında pek çok sosyal meselede tespit ve yorumlarda bulunmuştur. Satır aralarında paylaşılan bu düşünceleri, yazarın daha iyi tanınması bakımından önemlidir.

Suzan Sözen'in romanlarını iki grupta değerlendirmeye uygun bulduk. Bunlardan ilki popüler aşk romanları, diğeri de popüler tarihi romanlar.

Buna göre, Sözen'in popüler romanlarında dikkatimizi çeken tespitleri incelemeğe geçebiliriz.

I. SUZAN SÖZEN'İN POPÜLER AŞK ROMANLARINDA ELE ALINAN MESELELER

1.1. Türkiye ve Türkler Hakkındaki Tespitler

İncelediğimiz eserlerde bu konuda dikkatimizi çeken en önemli husus yazarın milliyetperver anlayışını her fırsatta ifade etmesidir. Bunu tarihi romanlarında olduğu kadar, popüler aşk romanlarında da görmekteyiz.

O, Türk milletine gönülden bağlıdır. Bu yanını bazen roman kişilerine söylediği sözlerden, bazen de eserler içindeki bizzat kendi yorumlarından görmek mümkündür. Yazar, Rahika adlı romanında Türk askeri hakkında övgü dolu sözlerini, anlatıcı kimliği ile dile getirir:

“(...) Ne olursa olsun dövüşüyorlardı... İmanları tamdı. Aslanlar gibi çarpışıyorlardı. Onlar atalarının, o eski şanlı cengâver Türklerin torunları değil miydiler? Gerilerinde asırlar boyunca, düşmanları titreten Yıldırım, Yavuzlar, Fatihler, Kanuniler gibi binlerce ve binlerce kahramanlar vardı.” (Sözen 1949:222).

Yazarın, mektup tarzında yazdığı ve tefrika olarak kalan *Aşk Mektupları* adlı romanında ise Alman arkeolog, Türkiye ve Türkler hakkında şu yorumları yapar:

“Türk kadınları dünyanın en güzel kadınıdır! Zaten bütün ırk öyle, kadınlı erkekli... Ve sonra o eşsiz tabiat! İsviçre dağları, Mongolistan stepleri, Fransa ve İtalya riviyeleri, Şimal buzları ve Arap çölleri, hepsi bir arada! Harikulade, inanılmaz bir iklim zenginliği!

Hele o İstanbul, hele o Boğaz! Hele o adalar...

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Turizm bakımından başlı başına bir servet! Koca bir memleketi geçindirmeğe yeter!... Sonra memleketinizin yeni kalkınma hamleleri için de sizi ayrıca tebrik etmek lazım, bayan Daru! Son seyahatimde inanılmayacak kadar çok yeni eserler gördüm... Hele o geniş, ferah yollarınız! Cidden, siz Türkler her bakımdan tebriğe şayansınız! Dünyada başaramıyacağınız şey yoktur.” (Sözen 1959 b: 35).

Bu yorumlarda Menderes dönemine dair gizli bir övgünün varlığı inkar edilemez.

Sözen romanlarında Türkler ve Türkiye hakkındaki yanlış kanaatlere de işaret eder. *Sana Döneceğim*'de, Hindistan'a giden Murat, Hintlilerden farklı tepkiler alır. Bir Hintli onun Türk olduğuna inanamaz. Onun Avrupalı olduğunu zanneder. Samar Ji'ye göre Türkler Hintliler gibi tam şarklı değildir. Avrupalı sayılmaları daha doğrudur. Hindistan'da onu görenler şaşkındır:

“Murat'ın açık teni derhal gözlerine çarpıyordu. Bu yabancı, saraya misafir giden bir İngiliz olmalı idi. Çoğunun dünyanın yuvarlaklığından dahi haberi olmayan bu yerliler, yeryüzünde Hintliden ve İngiliz'den başka milletlerin olduğunu akıllarından bile geçirmezlerdi.” (Sözen 1954:120).

Hintli Maharaca da Murat'ı görünce şaşırır:

“-Demek Türkler böyle olurmuş, dedi. Memleketinizde böyle güzel insanların olduğunu bilse idim, muhakkak ki Avrupa'ya yaptığım sayısız seyahatlerimin arasında birkaç defa da memleketinizden geçerdim.” (Sözen 1954:130).

Buna benzer bir yorum da *Sahibini Arayan Kadın*'ın Saba'sının Amerika'da sevgilisinin çiftliğinde kaldığı süre içinde kendisini ziyarete gelen Amerikalılara aittir. Saba, Larry'nin çiftliğinin bulunduğu Quakers Hill'de kendisini merakla izleyen Amerikalılardan rahatsız olur:

“Bütün Quakers Hills'liler burada toplanmıştı adeta. Hepsi aralarında bir Türk kadınının geldiğini işitmişlerdi. Hepsi merak içinde idi. İlk defa bir Türk görüyorlardı.

Saba iki burunlu ve dört ağızlı olmadığına üzüldü. Güzel giyinmiş, güzel bir kadın olması adeta bir sukutu hayaldi onlar için.

Fes, ferace, şalvar, cepken, peçe, türban, pala...? Nerede idi?

Anlattıklarına göre hepsi başka bir manzara bekliyordu.” (Sözen 1959 a: 139).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Saba, oradakilere, artık Türklerin adı geçen kıyafetleri giymediklerini anlatmaya çalışır, ancak onları önyargılarından uzaklaştırılmaz. Amerikalılar, adı geçen giysilerin tarihe karıştığını duyunca yaşadıkları hayal kırıklığını üzümlere görür.

O gece yöresel radyoda yapılan bir konuşmada Saba'dan şöyle bahsedilir:

“-Bu gece aramızda bir Türk kadını var, dedi. Fakat hiç Türk'e benzemiyor. Onu gören Hollywood'un en güzel kadını zanneder, giyinişine diyecek yok. Bütün buradaki kadınlarımız adeta demode oldu. Bu Türk hakikaten bizim için bir sürprizdir. Bundan sonra karılarımızı giyinmek ve güzelleşmek için İstanbul'a göndereceğiz.” (Sözen 1959 a: 140).

Beni Unut'un kadın karakteri Sandra uçak kazasından sonra, birlikte yaşam mücadelesi vermek mecburiyetinde kaldığı Türk Pilot Yaşar'ı tanıdıkça, Sandra'nın Yaşar'a hayranlığı artar:

“Yaşar bir Türk'tü.

Hayalinde canlandırdığı dünya haritasında, Türkiye'nin yerini tâyin etmeğe çalıştı. Avrupa ile Asya arasında bulunması lâzım gelen bir ülke...

Şark hakkında, şuradan buradan edindiği malûmatı biraz daha yoklamağa gayret etti.

Kana susamış Padişahlar... Haremler... Esir pazarları... Mor kaftanlı hadımlar.... Saray bodrumlarında işkence odaları... Cellâtlar... Kara kalplerini atlas cüppe ve samur kürk altında gizliyen entrikacı vezirler... Rakibelerini boğduran saray kadınları...

Durdu. Farkına varmadan aklı Bin Bir Gece Masallarına sapmıştı.

Hayalden kurtularak Yirminci Asır Türkiye'sinin temsilcisine baktı.” (Sözen 1958: 23-24)

Sandra konuşmak istediği ancak yine de yakınlaşmak konusunda çekingenlik hissettiği Yaşar hakkında şunları düşünmektedir:

“Yaşar İngilizceyi gayet iyi konuşmasına rağmen bir Şarklı idi. Yüzde yüz bir Amerikalı için, kendi memleketinden ve Avrupa'nın bazı kısımlarından başka, geride kalan uzak memleketler, Şark isimli müphemiyetle vasıflandırılırdı.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Şarklı demek, gayri medeni, vahşi, barbar demektir. Kendince meçhul bu ırka karşı müteyakkız davranmak lâzımdır. Varsın canı istediği zaman sussun; istediği zaman konuşsun!...” (Sözen 1958: 33).

Rahika romanında, Cumhuriyet öncesi Türk sosyal hayatında kadının yerine dikkat çekilir. 1800’lerin sonlarında kadınlar için kafesler ardında yaşanan bir harem hayatı söz konusudur ve sokakta kadın görmek neredeyse imkânsızdır. Harput’ta görev yapan Amerikalı öğretmenler kadınsızlıktan şikâyet ederler:

“-Haddinse burada bir kadına şöyle yan gözle bak. Kıyametler kopar. Zaten kadını nerde göreceksin de bakacaksın? Hepsi haremlerde kapanmış oturuyorlar. En doğrusu, birçok meslektaşlarımın yaptığı gibi, buraya evlenip de gelmektedir. Gerçi bizim de mezuniyet hakkımız var ama, Suriye veya İstanbul’a gitmek aylar alıyor. Bu ekşiği de olmasa, burasını bir yere değişmem.” (Sözen 1949: 59).

Roman kişilerinden Pitt’in ise Türk kadınları hakkında şu tespitte bulunur:

“-(...) Bizim alıştığımız kadınlara, buradakiler pek benzemezler. Sadece kocalarını düşünürler... Kocasını karısının efendisi ve hâkim-i mutlakıdır... Kadın onun esiri gibidir; ona hem hizmet eder, hem tapar, hem evde ondan çekinir. Erkek onca mukaddes bir şey gibidir. Burada yeniden evlenen dullara pek nadir tesadüf edilir. Hem azizim, hepsi de birbirinden güzel. Fakat ne yazık ki hiçbirine dışarıda tesadüf edemezsiniz. Yabancı erkeklerden, vebadan kaçır gibi kaçırılır. Buraya gelirken, içimde ne ümitler vardı. Hepsi boşa çıktı. (...)” (Sözen 1949: 62).

Anadolu’da kocalar ve babalar sert ve katıdır. Dolayısıyla sokakta bazen çarşafly kadınlar görmenin dışında, adeta kadınsız bir çevre dikkat çeker. Çarşaf ve peçe ardına gizlenen Türk kadınının bu halinde dahi endam ve zarafetini muhafaza ettiği de tespitler arasındadır. (Sözen 1949: 53).

Kasım’a Amerika’da iken farklı sualler sorulmuştur. Bunlardan ilki kaç annesi olduğu yönündeki biraz da alaycı suallerdir. Kasım’ın babasının isteği ile hiç görmediği bir kızla evlendirilmesi de Amerikalılar için yadırganacak bir evlenme çeşididir. Amerika’da, taraflar önce tanışır, anlaşır ve evlenirken, Anadolu’da insanlar önce evlenir daha sonra birbirlerini tanıyıp severler. Kadının hürriyetini teslim ettiği kocasına mutlak itaati de batılılar için yadırganan bir durumdur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Amerikalı kadın öğretmen ise, Türk kadınları ile Amerikalı kadınlar arasında muazzam farklar bulunduğunu belirtir. Öncelikle Anadolu Türk kadını ile İstanbul'daki modern hayatı benimsemiş Türk kadını farklı gören Miss Moore, Anadolu kadınının, Batılılar gibi zayıflama merakı olmadığını belirtir. Romanda kahramanlar aracılığıyla yapılan diğer tespitler ise şöyle sıralanabilir:

Anadolu kadınının giyim kuşam konusunda moda düşkünlüğü yoktur. Ayak bileklerinin görünmesi ayıp karşılanır. Çocuk sahibi olmak, bu kadınlar için bir gurur kaynağıdır. Erkeğe kayıtsız şartsız itaat ederler ve ancak yaşlanıp da kayıvalide oldukları zaman erkeklerin yanında statü kazanırlar.

Modern hayatı benimseyen kadınların dünya görüşleri ve tercihleri de Sözen'in romanlarında ele alınır. Buna göre "sosyete" diye tabir edebileceğimiz gruba mensup kadınlar için gazete ve dergilerde haber olmak önemli bir prestij meselesidir.

1.2. Yabancılar Hakkındaki Düşüncelerine Dair Tespitler

Suzan Sözen'in romanlarında dünya milletlerinin Türkler hakkındaki yorumlarının yanı sıra, yabancılar hakkındaki yorumlara da yer verilir. *Sahibini Arayan Kadın*'da Saba'nın Amerikalı sevgilisinin; "*Biz Amerikalılar tuhaf insanlarız, her şeyin güzelini kendimizde biliriz.(...)*" (Sözen 1959 a: 9-10) yorumu da günümüzde tüm dünyaya hâkim olan bir millete mensup insanların, başka milletlere mensup insanlar karşısındaki kibirli tavırlarına bir örnektir.

Sana Döneceğim'de ziraatla ilgili bilgilerini geliştirebilmek için Hindistan'a giden Murat'ın izlenimleri hayli ilginçtir. Hindistan sokaklarında dolaşan Murat'ın gözlemleri ülkenin fakirliğini ve çağdışı kalmışlığını göstermektedir. Hindistan bir tezatlar ülkesidir. Beş yüzden fazla lehçenin konuşulduğu bu ülkede, ortak dil İngilizcedir.

"Geniş ana caddelerden sonra, orta çağ devrinden kalmış eğri büğrü daracık sokaklar kendilerine has manzaralarile sıralanmağa başladılar.

Başlarında türbanlı, sarıklı, fesli, şapkalı, üstleri tünikli, entarili, kostümlü, olduğu gibi çırılçıplak insanlarla da kaynaşan bu sokaklar, baharat kokuyorlardı. Fakat fakir mahallelere yaklaştıkça bu baharat kokusuna yepyeni bir unsur karışarak kendine has bir acılıkla duyulmağa başlardı. Bu, binlerce seneden beri Hindistan'da mukaddes ineklerden alınıp yakılan tezek kokusu idi. Zaten dikkat edilince şehrin arka meydanlarında bu kıymetli maddeyi toplamak için

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ineklerin arkasından giden cılız fukara kızları ve sırtları kamburlaşmış ihtiyar kadınları görmek mümkündü. Rengi solmuş kırmızı örtülerle sarılı başlarında taşıdıkları toparlak sepetlere bu maddeyi doldurmak için âdeta dövüşüyorlardı. Elleri dirseklerine kadar inek pisliği kaplı idi. Fakat onlar bu halden haz duyuyorlardı. Topladıkları şey belki de onların yegâne zenginlikleri idi. Akşam onu yakarak mukaddes ateşinde yemeklerini pişirecekler, göğre doğru mavi dumani yükseldikçe ruhları bereketle dolacaktı.

Bombay'dan en canlı hâtıra olarak Murat'ın aklında ineklerin kirlerini toplayan fakir kızlarla ihtiyar kadınların manzarası kalacaktı. Bu hale Hindistan'ın daha birçok yerine rastlayacaktı. Fakat hiç biri bu kadar tesirli olamazdı.” (Sözen 1954: 117-118).

Murat daha sonra Jalapur'a gider. Burada da tüm Hindistan'da hâkim dil olan İngilizce konuşulmaktadır.

Yeni Delhi'nin meşhur Rama Lila karnavalı başkentte yapılır. Bundan başka, Ganj nehri kenarında altı bin seneden beri, yaz-kış, gece-gündüz söndürülmeyen ateşte, ölümler yakılmaktadır. Bu uygulama, Hint kültürüne yabancı olanları ürpertici bir sahnedir. Böylelikle ölümlerin küllerinin nehir sayesinde okyanusa ulaştırılması ile ölenin ebedi hayata kavuşacağına inanılmaktadır.

Ölümlerin yakıldığı bu mekân, dilenciler için de fırsat kapısıdır. Yoksulluk ve hastalıkla mücadele eden insanların oluşturduğu bu tablo medeni dünyanın yanında gelişmesine müsaade edilemeyen ülkelerdeki geri kalmışlığın acı yüzüdür.

Bu arada bir Hintlinin Murat'a söyledikleri de dikkate değer:

“Şark, bizim yerlerimizdir. Sizin şarkla hiçbir alâkanız yok. Benim gözümde siz bir Avrupalısınız. Âdetlerimiz ayrı olduğu gibi dinlerimizin arasında da muazzam ayrılık vardır. En basit misali: Biz ineğe tapıyoruz, siz ise, onu pişirip afiyetle yiyorsunuz.” (Sözen 1954:115).

Aşk Mektupları'nda da Batı karşısında Doğu'nun düştüğü içler acısı durum; “Ah zavallı Şark, sakalı bir defa garba kaptırılmışın!” (Sözen 1959 b: 42) yorumu ile verilir.

Yine aynı eserde, Amerikalı yazar Lâyya, Çin seyahatinde; *“Çin'de nezaket ikinci bir tabiattır.” (Sözen 1959 b: 53) yorumu ile Çinliler hakkında bilgi verir. Komünist rejimin hâkim olduğu Çin'de, insanları çalışıp üretmeye teşvik eden ‘Harpte imiş gibi çalışınız’, ‘Toplu olarak yaşayınız’, ‘Askeri nizamla göre teşkilâtlanınız’ biçimindeki düsturlar halka öğretilmeğe çalışılır.*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Çinliler kadınlı-erkekli takdir edilesi bir gelişme içine girmişlerdir:

“Yeni inşa edilmiş fabrikaların kapısında, kısa kesilmiş saçlarıyla, ayaklarında pantolon, çizme, omuzlarında tüfek devriye gezen genç Çinli kızlar ve onların biraz ötesinde, Pagoda’ya duaya giden, Çinli elbiseli, eski bir Çin âdetine göre ayakları çocukluklarından beri ufacak tahta kalıplara hapsedilmiş anneleri... En modern çocuk kreşleri, mektepler ve içlerinde okutulan dünyanın en eski alfabe sistemi... Meydanlarda, yeni idarenin icraatını övmek için halkı başlarında toplayan gönüllü üniversite talebeleri ve bu işi yaparken, tıpkı binlerce sene evvel olduğu gibi kullanılan gong, davul ve ziller...”

Çin yeni bir evölüsyonun içinde idi.

Fakat binlerce senelik mazi durmadan hortluyordu.

Yeni ve eski isimli ejderin mücadelesi idi bu.

Yenisi on, eskisi ise dört bin senelikti.

Şans hangi tarafında?” (Sözen 1959 b: 31).

Aşk Mektupları’nda Uzak Doğu’nun sadece takvim yapraklarında görülen yüzeysel bir oluşum değil, derin bir geçmişi olan, zengin bir hazine olduğuna da işaret edilir. Günümüzde Çin’in gösterdiği ilerlemenin işaretlerini de o günlerde görmek mümkündür:

“Asyalı tam terkebini bulamamış bir insandır, diyordu. Fakat inkişaf edip kendisini tahakkuk ettirdiği zaman, hiçbir Garplının erişemediği yüksek ruh mertebesine ulaşır.

Devam ediyordu: “Bu sözlerim umumiyet için söylenmiş değildir. Çinlinin mütevazı tebessümü acizliği gizler. Merhamet maskesi tamahkârlığı saklar, kayıtsızlığında kurnazlık vardır.” (Sözen 1959 b: 45).

Yabancı kültürlerle dair bilgilerden bir başkası da az gelişmiş dünya milletlerinde avlanma ile ilgili uygulamalardır. Avustralya’da göçebeler, kanguru ve devekuşu; Kuzey Kutbu’nda Eskimolar deniz kuşlarını avlarken, Afrikalılar da fil sürüleri peşindedir.

Yazarın dikkatini yönelttiği bir mesele de kadın konusudur. *Rahika*’daki Amerikalı kadın öğretmen Miss Moore, yabancı kadınların çoğunlukla sarışın ya da kızıl saçlı ve renkli gözlü olduklarını söyler. *Aşk Mektupları’nda* Türk kadınlarına göre daha serbest olan Amerikalı kadınlardan da bahsedilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

“(…) Onlar da çok konuşur, kendileri hakkında çok şeyler anlatırlar ama, bu davranışları diğerlerinden farklıdır. Doğrudan doğruya mekaniktirler. Ruh yoktur sözlerinin hiçbir yerinde, otlamaya çıkan bir inek gibi, bir yerin otunu bitirdi mi kayıtsızca başka bir yere dalar...” (Sözen 1959 b: 11).

Sana Döneceğim adlı romanda, Hindistan’da kadınların hediye gibi alınıp satıldığı anlatılmaktadır. Murat bu ülkeden dönerken, kendisini misafir eden ahababının hediye ettiği (!) Veena adlı genç kıızı da yanına alarak Türkiye’ye dönmek mecburiyetinde kalır. Burada Türk sosyal hayatında kadının konumu hakkındaki yorumlara karşılık, yabancıların da kadınlar konusunda Türklerden daha iyi durumda olmadıklarını göstermesi bakımından aşağıdaki örneği önemli buluyoruz:

“(…) Kadınları ilâhlar onların zevki için yaratmıştı. Veena bir köle pazarından, bir bohça kumaş gibi üç beş kuruşa alınıp bu saraya getirildiği günden beri bu hâkimiyetin çok defalar şahidi olmuştu. Kızlar kemale erdikçe ya Prensin kendisi veya teklifsiz ahabapları için bir mal gibi seçiliyor ve kümeden zaman zaman çekilip yok edilen piliçler gibi erkek hâkimiyetine ve erkek zevkine verilip gidiyorlardı. Geri kalanlar, o memleketin ezeli geleneğine tâbi olarak bunu hasretle ve hayranlıkla takip ederlerdi. Muvakkat bir zaman için de olsa bir efendi bulmuş olurlardı. Onlar için aşk zaten çoğu zaman bundan ibaretti.” (Sözen 1954: 132-133).

1.3. Türkiye’deki Eğitim Hakkında Tespitler

Suzan Sözen’in romanlarında eğitim konusuna da değinilir. Burada dikkatimizi çeken husus, eğitimin Türkler için ne denli önemli olduğunun vurgulanmasıdır. *Rahika*’da Ali, Rahika ve Kasım, *Kiralık Ruh*’ta Nazım ve Enver, *Aşk Mektupları*’nda Daru, *Sana Döneceğim*’de Murat, Beyhan, Ali, Erol ve Sermet Bey, *Beni Unut*’ta Yaşar, *Sahibini Arayan Kadın*’da Saba ve Ali ve Refik, *İlahlar Affetmez*’de Tankut, Nursel ve Lale ana dilleri gibi İngilizce konuşurlar. Hepsi yabancı kültüre aşina kimselerdir.

Yazarın ilk romanı *Rahika*’da, yurt içindeki Amerikan koleji biçimindeki yabancı okulların yanı sıra, eğitim için yurt dışındaki okulların tercih edildiğine dikkat çekilir. Harputlu bir imamın oğlu olan Ali, eğitimini Amerika’da yapmıştır. Onun gibi Kasım da babasının tercihi doğrultusunda eğitim için Amerika’ya gitmiş, döndüğünde ise babası için gurur vesilesi olmuştur. Yaşlı adam, oğlunun Amerikalı arkadaşı ile anlaşmakta güçlük çektiğinde, vaktiyle İngilizce öğrenmediğine üzülür. Anne Gülizar Hanım ise, kocasının

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Kasım'ın eğitimi için neden bu kadar uzak bir ülkeyi seçtiğini hiçbir zaman anlayamaz.

Bir başka dikkat ise, 1800'lerin sonlarında Anadolu'da bilhassa maddi durumu iyi olan ailelerin kadının eğitimine önem vermeleridir. Örneğin Rahika, yabancı dil eğitimi almış, ud çalabilen zamanına göre iyi eğitilmiş bir genç kızdır.

Kıralık Ruh'taki Enver, biraz da annesini cezalandırmak için eğitimini bahane ederek yurt dışına çıkmış, ancak annesinin ölümünden sonra Türkiye'ye dönmüştür.

İlahlar Affetmez'de, 1950'li yıllarda üniversitede kimya okuyan Aynur'un yanı sıra, Nursel ile Lale'nin İsviçre'de lüks bir yatılı okulda birlikte okudukları bahis konusu edilir. Ancak bu iki okul arkadaşının farklı statülerden olmaları, iki genç kız arasında bir arkadaşlığı imkânsız kılmıştır. Burada, günümüzdeki genel anlayışın tersine, eğitimin kazandırdığı sosyal statünün parayla ölçülemeyecek derecede önemli olduğuna dikkat çekilmektedir. Aynı okulda okumalarına rağmen, tanınmış bir sefirin kızı olan Nursel ile bir tüccar kızı olan Lale asla bir araya gelmezler. Lale'nin ait olduğu gruptaki kızların maddî yönden daha üstün olmalarına rağmen eğitimsiz ailelerden geldikleri her hallerinden bellidir. Diğer taraftan Nursel'in ait olduğu gruptakilerin sosyal statülerinin yansıdığı tavır ve duruşları, öğretmenlerinin yanındaki itibarlarının daha fazla olmasını sağlar.

İlahlar Affetmez'deki emekli edebiyat öğretmeni Rasim Bey'in Türkçe hakkındaki sözlerini de burada paylaşmak gerekir. Eski lisandan yana olan Rasim Bey, dilde sadeleşme adına yapılan değişiklikleri de pek onaylamaz:

“Biraz evvel Türk diline ilâve edilen, veya daha doğrusu eskilerin yerine konan kelimelerin üzerinde tartışmışlardır. Rasim Bey, bu yeni isimlerin şiddetle aleyhtarı idi. “Bir lisan, yüzyılların eseridir, diyordu. Şu kelimeyi atalım, yerine şunu koyalım, demekle olmaz. Arapça imiş, Farsça imiş... Garp dünyasını misal alalım. Hangi lisan Lâtinceden, eski Yunancadan tamamiyle kurtulabilmiştir? Böyle yapmakla, bir neslin edebiyatını inkâr etmiş oluyoruz. Bazen arkadaşların geliyor da, vallahi konuştuğunuzu anlamıyorum. Beni bırak, ilkokula çocuğunu gönderen bir anne, elinde bir sözlük olmadan derslerine yardım edemiyor artık. “Utaniyorum çocuğumdan, diyordu geçen gün birisi. Beni cahil zannedecek diye utaniyorum.” Anamızın dilini konuşmadıktan sonra, artık ne diyeyim, bilemem ki.”

Onur babasını dinlemiyordu, çünkü babası hep yeni kelimeleri tenkit ederdi, o ise hep yeni kelime kullanırdı. Gurur

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

duyardı böyle konuştuğca. Kimseye ait olmayan, ancak Türk'ün öz malı olan bir dildi bu.

Hepsi kulak alışmasına bağlı idi. Kelimeler, hecelerden yapılmı idi. Tuhaf gelen, alışılmamış hecelerdi.” (Sözen 1967 a: 55-56).

1.4. Türk Gelenek ve Göreneklere Hakkındaki Tespitler

Suzan Sözen'in Anadolu Türk gelenek ve göreneklerine dair tespitlerin başında Türk misafirperverliği gelir. *Rahika* adlı romanda Kasım'ın Amerikalı arkadaşını misafir eden anne-baba onu rahat ettirebilmek için ellerinden geleni yaparlar.

Kutlama merasimlerinde -günümüzde de örneklerine rastladığımız bir uygulama olarak- fakir halkın, dağıtılan bir parça et ya da başka herhangi bir şeyi kapabilmek için yarattığı izdiham Neil tarafından şaşkınlıkla karşılanır.

Evlilikle ilgili gelenekler arasında gelin hamamına gidilmesi, kına yakılması, gelinin nikâhtan önce insanların karşısına çıkarılmaması gibi uygulamalar da dile getirilen başka hususlardır.

Rahika'da, 1880'li yılların Anadolu'sunda nikâh merasimi hakkında da tespitlerde bulunulur. *Rahika* ile Kasım'ın alışlagelmişin dışında bir uygulama ile nikâhlarının kıyıldığı görülür.

“İmam efendi biraz heyecanlıydı; daha hayatında ilk defa, gelinin yanında nikâh kıyıyordu. Önceleri itiraz etmek istemiş, fakat Kasım, ölmek üzere olan babasının böyle arzu ettiğini söyleyince, çaresiz vaziyeti olduğu gibi kabullenmeğe mecbur kalmıştı.” (Sözen 1949: 124)

Gülizar Hanım'ın gelinle güveyin yoluna buğday ve çeyrek liralara serpmesi de bir başka geleneksel uygulamadır. Yine aynı düğünde damadın arkadaşlarının, sırtını şakadan yumruklayarak, onu kaptıya kadar götürmeleri de başka bir geleneksel davranıştır.

1.5. Göçmenlik ve Göçmenlere Hakkındaki Genel Tespitler

Yabancı ülkelere giden insanların hissettikleri duygular da Sözen'in dikkatini çeker. İncelediğimiz romanlardan *Aşk Mektupları*'nda Amerika'ya sonradan göç eden Avrupalıların duyguları, yazar tarafından net bir biçimde ortaya konur. “Emigre” “göçmen” sıfatıyla tanımlanan bu grup insanlar, kendilerine Yeni Dünya'da yer edinebilmek için doğal olarak büyük bir mücadele vermektedirler.

“Çok daha sonraları Yeni Dünya’ya hicret etmişlerdi.

İlk “Konkistador”lar gibi, Yeni Dünya’nın bakir topraklarına sahip olmak için değil, yirminci asrın ilk intitında⁸ kırılan ümitlerine yeni bir fırsat verebilmek için oraya sığınmışlardı.

Yüzleriyle olduğu gibi isimleriyle de belli oluyorlardı.

Üvey evlât gibi şüpheli ve kompleks sahibi idiler.

Tenkit edilmek korkusundan, ilk adımı herkesten evvel atmağa daima çekinirlerdi. İleride kendilerine bir hak kazanmak için uysal görünmek mecburiyetinde idiler. Zeki olduğu kadar zeki ve sinsidirler.

Amerika’nın dışında her nasılsa Amerikalı olarak geçinirler ise de Amerika’da hala “Emirge” olarak tanınırlardı.

Çok zaman yurt dışı vazifeler tercih edişleri belki de bundandır. (Fakat hangi Amerikalı yurt dışı yaşamayı sevmez? Dünyanın en demokratik bu devleti, dünyada en çok pohpohlanmaya ihtiyaç duyan bir devlettir. Üstün görünmek, hürmet edilmek, tercih edilmek! Yüz elli milyon halkın arasında eriyen itibarını bulmak için daima sınır dışı çıkmayı ister.)

Daru’nun kazılar heyetinde bulunan Amerikalılar, biraz evvel bahsedilen “Emigre” sınıfına dahildi. Ceplerinde taşıdıkları Amerikan pasaportundan memnun, Amerikan dolarından memnun, bu yaşadıkları yerde hakiki Amerikalı gibi itibar görmekten memnun insanlardı.” (Sözen 1959 b: 40).

Yazarın bir başka dikkati de, uzun yıllar Amerika’da yaşamış, orada eğitim almış bir genç olan Kasım’ın iki kültür karşısında takındığı tavidir. Kasım, Batı’nın hareketli, aşırı maddeci ve realist hayatından daha sade ve münzevi bir hayata döndüğünde arkadaşını şaşırtacak derecede kolay uyum sağlamıştır. Tabii ki bunda genç adamın ait olduğu topluma yabancılaşmaması da önemlidir.

1.6. Din Hakkındaki Yorumlar

Sözen’in romanlarında din konusunda olumsuz düşüncelere rastlanmaz. Örneğin, *Rahika*’da çerçeve öykünün kahramanı olan mühendis, Harput’ta bir din adamının evinde misafir olur. Hoca oldukça misafirperver ve gençlerle sohbetten hoşlanan biridir. Oğlunun eğitimi konusunda verdiği destek de yeniliklere ve bilime verdiği değeri ve duyduğu saygıyı göstermektedir. Asıl öykünün kahramanlarından Rahika genç yaşına rağmen ibadet etmeği ihmal

⁸ Bu kelime metinde de okunamamıştır.

etmez. Rahika'nın dadısının tavsiyeleri ile sevap ya da günah sayılan davranışlar ifade edilir. Genç kız namazda aklına farklı şeyler getirdiği için, günaha girdiğini düşünmektedir.

Rahika adlı romanda bir önemli husus da Müslümanlar için bir başka ibadet şekli olan kurban kesme merasimidir. Kurban kesme Batılıların günümüzde de yadırgadıkları bir uygulamadır.

“(...) sana, geldiğimiz gün şerefimize kesilen kurbanlardan bahsedeyim. Sevgili anne, tam on tane koyun, evin bahçesinde kurban edildi. Hayret etme! Bu bir anane. Maksat, Kasım'ın kazasız belâsız gelebildiğinden dolayı Tanrı'ya arzı şükranında bulunmak. Zaten her Müslüman, parasına göre, senede hiç olmazsa bir koyun kurban etmeliymiş. Bu bayrama da “Kurban Bayramı” diyorlar. Niçin yapıldığını da anlatmışlardı ama, unuttum. Kurban etleri, civardaki fakarlara dağıtılıyor.(...)” (Sözen 1949: 57).

Sana Döneceğim'de Şaziye Hanım, kızı Beyhan'ın bir yabancıyla evlenmesine biraz da dinî sebeplerle karşı çıkar. Yine *Sana Döneceğim*'de, Hindu dinine göre ölümün bir son değil, bir başlangıç olduğu vurgulanır.

Sanera'nın maceraları arasında bir de manastır hayatı vardır. Burası sadece kadınların yaşadığı ve aynı zamanda şifa dağıtılan bir merkezdir. Genç kadın manastırda huzurlu ve dingin bir hayat yaşamaktadır. Bir başka macerasında ise, yol arkadaşı olan dervişin ibadetlerinden etkilenecek, Allah'ı düşünmeğe başlar.

“Allah'la konuşurken yüzünü kaplıyan nuru, içimi altüst eden hislerle seyrediyorum.

Neler, neler verirdim o aynı huşuda bulunmak için. Allah'a yaklaşmak! Kendi varlığını onun varlığında unutmak! Yaşamayı ölüme, ölüme yaşamakta görmek! Alemi bir tek varlıkta eritip ruhuma sindirmek! Hakikati içimde bulmak! Kendimi en alçak yerde en yüksek, en küçük yerde en büyük, en karanlık yerde en aydınlık, en cefalı yerde en huzurlu, en bedbaht yerde en bahtiyar bilmek!

Allah'la bir olmak!” (Sözen 1959 c: 73)

Sahibini Arayan Kadın'ın Saba'sı içinde bulunduğu karamsar psikolojiden kurtulmanın yolunu ibadette arar. O'na göre, dua onu Allah'a yaklaştırmakta ve huzur bulmasını sağlamaktadır.

İlahlar Affetmez'de de Tankut, yeni bir hayatın eşiğinde geçirdiği tereddüdü, din değiştirmeğe hazırlanan putperestinkine benzetir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Yazarın dikkatini çeken bir başka husus ise, dünyanın neresinde olursa olsun, ibadetin Müslümanları aynı amaç etrafında birleştirdiğidir. *Aşk Mektupları*'nda yer alan şu satırları bu bakımdan paylaşmak isteriz:

“Müminler namaza hazırlanıyordu. Herkes derin bir huşu içinde idi. İslâm'ın esrar dolu inanılmazcasına muazzam alemine dalyıyorlardı.

Dilleri, ırkları ne olursa olsun, Afrika kumlarından Gobi çölüne kadar, Atlas Okyanusundan Endonezya adalarına kadar, yeryüzüne serpilmiş 350 milyon Müslüman'dan birer parça idiler. Nerede olurlarsa olsunlar, hepsi, günün aynı saatlerinde, aynı istikamete doğru dönerek, aynı dua ile, aynı lisanla Allah'ın önünde secdeye varıyorlardı.

Sabahtan akşama kadar, doğumlarından ölümlerine kadar ve bunun ötesinde, ebede kadar, hayatlarını tanzim eden esaslar birdi.” (Sözen 1959 b: 68)

Aşk Mektupları'nın kahramanı Lâyya, ezan sesinin kendisinde uyandırdığı duyguları şöyle ifade eder:

“Müezzinin sesi, kubbeleri yararak, içeriye dalmıştı.

Duvarlarda ihtizazlar, semalardan kopmuş kanatlar gibi çapıyordu.

Ezan, 1300 sene evvel, ilk müezzin Bilâl'in ağzından çıkmış gibi idi. Aynı kudretle, aynı inanişla ruhları sarıyordu. Allah'ın göğsüne yağın bir rahmet gibi idi.

Genç kadın, gözleri kapalı dinliyordu. Bu sese takılarak, yukarılara, hudutsuzluğa göçmüştü.

Yegâne ululukta, yegane mihver yegane zirvede idi.

Ezan, bu mukaddes hıçkırık, Allah'la bir olmağa sabırsızlanan bir ruh, bu mukaddes isyan.

Allah sinesini açmıştı.

Müezzin sustu.

Layya derin bir hypnozdan uyanır gibi doğruldu. Yavaşça kalkarak dışarıya çıktı. Ses hala kulaklarında uğulduyordu.

Ruhlar âleminde kaybolmuş gibi, dar ve geniş sokaklardan, yüksek ve basık kaldırımlardan uzun bir zaman yürüdü.” (Sözen 1959 b: 68).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

1.7. Dönemin Giyim-Kuşam ve Modası Hakkındaki Tespitler

Popüler aşk romanlarında yaşadığı dönemi anlatan Suzan Sözen, dönemin giyim-kuşam modası hakkında da bilgiler verir.

Yazarın ilk romanı *Rahika*'da, Amerikalı öğretmen Miss Moore, Türk kadınlarının Avrupa ve Amerika'daki hemcinsleri gibi moda meraklarının olmadığını hayretle görür. 1880'lerin Anadolu'sunun anlatıldığı romanda, kadınlar, yabancıların yanında yüzlerinin neredeyse tamamını kapatırlar. Buna mukabil o dönemde Amerikalı kadınlar, erkeklerin yanında da rahat kıyafetler içindedirler. *Rahika*'nın dadısının açık kıyafetler giyen kadınların cehennemlik olduğu hakkındaki yorumu da günümüzde de tartışılan bir konu olması bakımından önemlidir.

Aşk Mektupları'nda, Lâyya'nın yürüyüşe çıktığı zamanlardaki giysileri; "...*Pantolon, sweater, başta eşarp, topuksuz pabuç...*" 'tan ibarettir. (Sözen 1959 b: 7) Daru'nun karısı ise, Paris modasını takip eden kadınların giyim kuşam ve marka merakları hakkında ipucu verir. Bayan Daru, "sapsarı" saçları -ki sarı saç Türk toplumunda da sınıf atlayan kadınlara has bir tercihtir-, bol dekolteli kıyafetleri, sivri topuklu ayakkabıları, fûme çorapları ve bol takıları ile dikkat çeker.

İlahlar Affetmez'deki Lale'nin uzun bir yurt dışı seyahatinden döndüğü zamanki kıyafeti de 50'li yılların modası hakkında da bilgi verir:

"(...) *Ayıbalığı kürk, spor palto, ona uyan orta ökçeli pabuç ve siyah saçlarını toplayan aynı kürkten bir türban. İri kelebek kanadını andıran koyu renk gözlük yüzünün hemen hemen yarısını örtüyordu. Kış günü ıssız, rüzgârlı iskelede bu çok şık ve pahalı giyimi ile çarpıyordu hemen göze. (...)*" (Sözen 1967 a: 164).

Genç kadının saçları ise; "A lâ Grek" olarak tanımlanan bir modele uygun olarak tepede toplanmıştır. Öğrencilik yıllarında, Lale'in Nursel'de kışkırdığı bir yönü de "Blond Veniditen" denilen tarzda iri dalgalar halinde omuzlarına inen koyu altın sarısı saçlardır.

Turist kızlar ise devrin gençlerinin hem giyim, hem de yaşam tarzları hakkında bilgi verir:

"*Meyhanenin iki kanatlı kapısından "Gönüllerince yaşamayı" prensip edinen avare turist kızlardan üçü girdi. Pis kılıklı, dağınık saçlı kızlar, ancak erkeklerin girdiği bu yeri hiç yadırgamadan litresi yüzeli kuruşa satılan afyonlu şaraptan ısmarladılar.*" (Sözen 1967 a:158).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sahibini Arayan Kadın'da Saba, giyimi, kuşamı ile etrafındaki kadınların hayranlığından ziyade kıskançlığını çekmektedir. İstanbul'da kocası ile balayını geçirdikleri otelde, onu gören kadınlar şöyle düşünürler:

“(.) Kadın ne kadar şık... Muazzam bir zenginlik... Büyük bir şans... Kürküne bakın... Elbiseleri Christian Dior'danmış... Adam Amerika'ya yerleşen bir Türk armatörmüş...” (Sözen 1959 a: 90).

Yazar şuh kadınları tasvir ederken, siyah saç ve bunun yanında kırmızı renkli kostümleri tercih etmektedir. *İlahlar Affetmez*'in fattan kadını Lâle Tankut'la buluşacağı zamanlarda kırmızı elbiseleri tercih eder. *Kıralık Ruh*'ta da Enver'i evine davet eden Klara da kırmızılar içindedir. Oysa yine aynı romandaki masum genç kız Aynur, bu tip kadınların aksine kumral saçları ve sade kıyafetleri ile bu kadınların çok uzağındadır.

Giyim kuşam ve dönemin modasının yansıtıldığı bu bölümlerde, 1945-55'li yıllarda gerek Türk gerekse yabancı kadınların, genellikle giyime önem verdiklerini, daha kadınsı bir giyim tarzını benimsediklerini görülür.

1.8. Düşmüş Kadınlar Hakkındaki Tespitler

Suzan Sözen'in romanlarında ele alınan konulardan biri de düşmüş kadınlardır. Genellikle bu kadınlar hakkında olumsuz düşünceler hâkimdir. Örneğin *Kıralık Ruh*'ta Enver'in kadınları “evlenilecek ve eğlenilecekler” olarak iki grupta değerlendirmesi bugün için de düşündürücüdür:

“Sosyete de tanıştığı aile kadınlarına karşı ağır başlı ve çekingendi, Lulu gibilerine hiç te öyle davranmazdı... İstedğini hemen söylerdi. Hem de vakit geçirmeden... Oyalamadan, lüzumsuz kompliman sarfetmeden, yalan atmadan, alır ve verirdi... Namuslu tüccar gibi.” (Sözen 1952: 78)

Enver terk etmeği düşündüğü Lulu'ya karşı hiçbir sorumluluk duymaz:

“Enver, Lulu'yu görmeyecekti. Bir aydır, ona, hoş vakit geçirtmeğe çalışan bu kadına kâfi derecede para vermişti zaten. Lulu, iyi bir hizmetkârdı. Mesleğinde hiçbir zaman boş kalmıyacaktı. Bilgili hareketleri ve para sevgisi ona daha çok senelerini geçirecek müşteriler bulurdu.

İşte, çevrilen bir yaprak daha..

Erkeklerin hayatında çok olan bu gibi kısa maceralara ait, Enver-Lulu macerası da böyle bitiyordu.” (Sözen 1952: 87)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Sana Döneceğim'de Murat, sadece cinsel manada birlikte olduğu kadınlardan sadece Veena'ya karşı merhamet duyguları besler:

“Zavallı Murat! Sen Beyhan'a âşıksın. Hayatını, vücudünü satmakla kazanan bir biçareden niçin bu vasıfları istiyorsun? Ve bulamadığın için, neden onu bu kadar iğrenç görüyorsun?”

Tiksinerek kaçtığın o kadın, belki de hayatında tanyacıklarının birçoğundan üstündür...” (Sözen 1954: 59).

II. SUZAN SÖZEN'İN POPÜLER TARİHİ ROMANLARINDA ELE ALINAN MESELELER

Suzan Sözen'in popüler tarihî romanlarında da dönemin sosyal hayatını aydınlatan pek çok düşünce ve uygulama dile getirilmiştir. Bu romanları kaleme alırken müracaat ettiği kaynakları da eserlerinde belirten yazarın anlattığı dönemlere dair dikkatlerini çeşitli başlıklar altında ele almak mümkündür.

II.1. Yabancıların Türkler Hakkındaki Yorumlarına Dair Tespitler

İncelediğimiz romanlarda zaman, Osmanlı İmparatorluğunun “Dünya devleti” sayıldığı bir dönemin sonlarıdır. Osmanlılar, henüz Batılıların gözünde değer kaybetmemiştir. Yabancılar, Türklerden korku ile karışık gizli ya da açık bir nefretle bahsetmektedirler. Batı'ya yeni yeni tavizler verilmeğe başlanmış, Sarayın masraflarından dolayı bütçe boşalmaya yüz tutmuştur. Sarayın dışına hiç çıkmadan ve devamlı ölüm korkusu ile yaşayan yarı meczup padişahlar iktidardadır. Yabancı uyruklu kadın sultanlar devlet yönetiminde söz sahibi olmuşlardır.

İncelediğimiz ilk popüler tarihi roman olan *Siyah Zambak*'ın başlarında, Boğazlardan geçen yabancı gemiler için uygulanan yaptırımlara dikkat çekilir. Yabancı gemiler, Boğaz'a ilk girdikleri andan itibaren kıyı ile haberleşmek ve verilen talimatlara harfiyen uymak mecburiyetindedir. Buna uymayanlar, neticenin pek de hayırlı olmayacaklarını bilirler.

Saraydaki kabul merasimleri de başlı başına olaydır. Venedik Balyozu'na göre Türklerin nazarında ecnebilerin köpekten farkı yoktur. Saraya gitmek mecburiyetinde kalan sefirler, en aşağılayıcı karşılamalara hazırlıklı olmalıdır.

“Salı ve Pazar günleri olan bu kabuller Allah'ın bir belası idi! Kırk türlü cefaya katlanmak lâzımdı!”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

*Hem kimin haddine idi her defasında Padişahı görmek!
Sadrazamı ile dahi görüşemezlerdi! Karşılarında asık suratlı, gaddar
yüzlü bir Vezir bulurlarsa ne âlâ!*

*Bu da, saatlerce sarayın bekleme odalarında pinekledikten
sonra!*

(...)

*Padişah bunu mahsus yapıyordu. Elçilerine verdiği kıymet
derecesini belirtmek için...*

Hem böyle karşı karşıya gelip de konuşmak da yoktu.

*Köşkün kapısına yaklaşılır yaklaşılmaz, heyûla biçimli iki
kapıcıbaşı sefirleri koltuklarından yakalıyarak, birer günahkâr gibi
Padişahın ayağına kadar sürüklenir, zorla diz çöktürüp taht örtüsünü
öptürürlerdi.*

*Huzura kabul ayakta idi. Padişahın karşısında değil
oturmak, bir yere yaslanmak bile yoktu. Kapıcıbaşuların,
çavuşbaşuların arsında bir suçlu gibi durarak dert anlatırdı.” (Sözen
1962: 85).*

Jülietta, Padişah ile bir baloda mutlaka tanışacağını düşünür.
Oysa Osmanlı sosyal hayatı içinde “balo” gibi bir eğlence tarzı
olmadığı gibi, Padişah’ın alelade insanları muhatap alıp, onlarla
konuşması da olacak şey değildir. Çünkü o, sadece bir devlet başkanı
değil, “Müslümanların Şahı. Allah’ın yeryüzünde gölgesi,
hükümdarların hükümdarı, seçilmişlerin seçilmiş!” (Sözen 1962:
98), “iki dünyanın mutlak sahibi” (Sözen 1962: 87)’dir.

Yabancıların gözünde Osmanlı devleti, camilerin
yabancılara yasak edildiği, Türk kadınları ile ilişkisi olan yabancı
erkeklerin kazığa oturtulduğu, beyaz, yeşil, sarı ve kırmızı renklerin
yabancılara yasak edildiği bir ülkedir.

Osmanlı toprakları özellikle yabancı kadınlar için çok
tehlikelidir. Köle pazarında satılmak ya da haremde bir cariye olmak,
özellikle Slav ırkına mensup güzel kızlar için kaçınılmaz son gibidir.

Sözen’in bu üçlemesinde dikkatimizi çeken ortak husus,
genellikle yabancı uyruklulardan seçilen saray kadınlarının -bilhassa
Padişah eşlerinin- sonradan Müslümanlığı seçmiş görünmelerine
rağmen Hristiyanlıktan da vazgeçmeden, gizlice kiliselerde ibadetler
etmeleridir. Aslında Papaz kızı olan Kösem Sultan, kendisi gibi
Hristiyan asıllı Turhan Sultan ile Yusuf Paşa’yı bir araya getirirken,
ortak unsur olarak aslen gayrimüslim olmalarını işaret eder.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Lâlifam adlı Macar güzeli de ailesi Osmanlılar tarafından öldürüldüğü için, Osmanlılara karşı fevkalâde öfkeli. Bu sebeple Sultan Murat'ın gelişmemiş çocuk vücuduyla alay ederek, onun ömrü boyunca içinde bir kompleksle yaşamasına sebep olmuştur.

Batmayan Güneş adlı romanda, Fazıl Ahmet: “*Bu Hıristiyan kadınlarının hangisinin memleketimize hayrı oldu ki? Türk kızı mı kalmadı şehzade doğuracak? Saltanat varislerinin hep yarı gâvur mu olması lâzım?*” (Sözen 1963: 91-92) derken, halk arasında da Valide Sultanlar hakkında; “(...) *Erkek çocuk doğurdu diye gâvur kızlarını baş tacı ediyorlar!... Artık memleketi bunlar idare ediyor, şeriat ise yobazların elinde kaldı. Vah imparatorluk! Ama bu böyle kalmayacak.*” (Sözen 1963: 60) gibi olumsuz kanaatler vardır.

17. yüzyıl Osmanlı tarihinin ele alındığı bu romanlarda, Fransızların dünyaya her şeyi kendilerinin öğrettiği gibi bir düşünceye sahip oldukları görülmektedir.

Sultan Murat'ın Bağdat seferinde Şiileri kılıçtan geçirmesi, zaten Osmanlılara karşı olan yabancı tarihçiler tarafından, “*vahşi ve kalpsiz*” (Sözen 1962: 235) olarak tanımlanmasına sebep olur.

Batmayan Güneş adlı romanda, Sultan İbrahim, sarayda verilen bir temsilde, gerçek bir cinayet sahnesi ile gerçek bir kesik başı seyircinin önüne çıkarttırır. (Sözen 1963: 54)

II. 2. Dinî Uygulamalar Hakkındaki Tespitler

Din, hayatın kuşkusuz en önemli unsurlarından biridir. Hayatı ele alan edebiyatçıların da eserlerinde bir şekilde din konusuna da yönelmesi doğaldır. İşte Suzan Sözen'in de eserlerinde de başta İslâmiyet olmak üzere çeşitli din ve inanç sistemleri hakkında yorum ve tespitlere yer verilmiştir.

Özellikle, popüler tarihî romanlarda ele alınan dönemlerde din aynı zamanda bir yönetim biçimi, Osmanlı Padişahı da Halife'dir. Dolayısıyla söz konusu döneme ait dinle ilgili izlenim ve yorumları da göz ardı etmemek gerekir.

Bu gruptaki ilk roman olan *Siyah Zambak*'ta Sultan Ahmet'in Kâbe'nin onarımı için gösterdiği çaba ve yaptırdığı cami, Osmanlı devletinde İslamiyet'in ne denli önemli olduğunu gösteren birinci örnektir.

Yine aynı eserde Avrupalı bir genç kız olan Jülietta'nın, Padişaha duyduğu aşkla birlikte manevî duyguları da değişir. Genç kız yabancıların “Mavi Cami” adını verdikleri Sultan Ahmet Camii'ne her

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

gidişinde İslamiyet'e biraz daha yaklaşır. Padişah'a kavuşmak için dua ederken kendi dininden daha fazla İslamiyet'ten medet umar.

"(...) camiin ta içine kadar girmiş, semadan daha mavi kubbelerinin altında Allah'tan yardım istemişti. İstanbul'a gelinceye kadar Jülietta, dinine, Papa'ya bağlı koyu bir Katolik'ti. Şimdi ise hisleri değişmişti! Tanrı her yerde bir değil mi idi? "Allah" adı hepsinden çok yakışmıyor muydu Tanrı'ya? Allah! Uçmak, göklere yükselmek istiyordu bu ismi hecelerken insan!

"Allah! Asırlardan beri Katolikliğe en kuvvetli bir fanatizm ile bağlı, İtalya'nın en eski ailesine mensup genç markiz Oldini, mavi kubbelerin altında, Tanrı'ya işte böyle dua etti:

Allah'im, Sultan Murat, beni görsün, Allah'im. Sultan Murat beni sevsin! Osmanlıların ulu Allah'ı, dualarımı işit!" (Sözen 1962: 93).

Kontes dö Sesy, Venedikli güzel Jülietta'nın Kurban bayramında Sultan Ahmet Camiine Padişahı görmek için gitme düşüncesine şiddetle karşı çıkar:

"-Aklınızı mı kaçırdınız benim güzel Markizim, dedi. Kurban Bayramının manasını biliyor musunuz? O gün bütün şehir kurban kanı ile boyanır! Tıpkı eski devirlerde, putperestlerde olduğu gibi, ilâhlarına hoş görünmek için Osmanlılar koyunlar, mandalar, develer keser! Heyecana gelerek bu bayram uğruna çocuklarını, karılarını kurban edenler bile varmış!" (Sözen 1962: 94).

Jülietta, Türklerin Kurban Bayramı ile Hıristiyanların yemek kültürünü mukayese ederken, kendilerinin de istakozları canlı canlı kaynar suya attıklarını, sülünleri canlı canlı yolduklarını hatırlar. Diğer taraftan, İslamiyet'i anlayıp yorumlamaya çalışır:

"(...) Kurbanın manasını şimdi anlıyorum. Bir şükür günü bu. Bizde Paskalya olduğu gibi, fakat ne sönük kalıyor bunun yanında bizim bayramımız! Düşün bir defa, sevincimizi birkaç pişmiş yumurta ile ifade ediyoruz! Ne fakir, ne sönük bir kutlama! Bir de şu manzaranın heybetine bak!" (Sözen 1962: 99)

Aradan geçen zaman içinde Reşat'tan bir erkek evlat sahibi olan Jülietta İslâmiyeti o denli benimser ki, oğlunun vaftiz edilmesine karşı çıkar.

Sözen'in romanlarında rastlanan bir uygulama da Hıdırellez kutlamalarıdır. Bu önemli gün şöyle açıklanır:

"Hıdırellez (Hızır ve İlyas) Pagan devinden kalan bu iki peygamber tekrar birleşmiş, tabiatı yeşillığe ve çiçeğe boğmuştu.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Mayıs ayı bütün zaferi ile parlıyordu.” (Sözen 1962:103).

Siyah Zambak romanında halk, babasının din değiştirerek Hıristiyan olduğu bilinen Dirahşan’ın Padişahla yakınlaşmasını kınadığı gibi, kadının da serbestçe erkeklerle aynı ortamda bulunmasını yadırgar.

Sahte dindarlara karşı Osmanlı Devleti içinde verilen mücadeleleri yansıtmaması bakımından Sakarya Şeyhi’nin idamı da önemli bir olaydır. Sultan Murat idam emrini verirken; “*Binlerce kişilik bir ordu ve binlerce müride sahip olan bu adamın, aslında bir peygamber olmayıp, sadece insanların dine karşı olan zaafından istifade eden bir hilebaz olduğunu halka belli etmek (...)!”* (Sözen 1962: 175) gerektiğini düşünmektedir.

Sultan Murat’ın karşı karşıya kaldığı problemlerden biri de Yeniçerilerin “Sen Lui” adlı Katolik kilisesini yağmaladıktan sonra yakmalarıdır.

“Alelade gibi görünebilen bu hadise aslında basit değildi. Eklenen halkalarla gittikçe uzayan bir yılan gibi idi hikâye. İslâm ve Hıristiyan âleminin arasında asırlardan beri süren bazen aleni, çok zaman gizli tartışmaların, bir yenisini...” (Sözen 1962: 79) doğuracaktır.

Vaktiyle Fransa Kralı IV. Henri, Sultan Üçüncü Mehmet’in bir zaaf anından yararlanarak Jezüitleri İstanbul’a yerleştirmiş bu da zamanla büyüyen bir yaraya dönüşmüştür. Arkasında Venedikliler, İngilizler, Hollandalıların ve hatta İranlıların da yer aldığı bu olay ve özellikle Fransızların din üzerinden yaptığı politikalara dair verilen bilgiler de günümüz dünyasında izlenen politikaları yorumlamak bakımından önemlidir.

“Jezuit’ler gelip, Galata’da, Fransız sefareti yanında yerleştiler. O zaman başlarında bulunan Fransız Sefiri Fransua Savari Senyör dö Brev, Türkçeyi iyi konuştuğu halde bir Türk düşmanı idi.

Din perdesi altında elinden gelen kötülüğü yaptı.

O günden bu güne geçen 50 seneye yakın bir zaman zarfında, sıra ile sefirlik vazifesine gelen baron dö Salinyak’lar, baron dö Mol’ler, kont dö Sesy’ler, Kont dö Marsevil’ler, bu gerginliği değil azaltmak, çoğaltmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Öyle ki Kont dö Sesy’nin, sürgünden sonra tekrar eski vazifesine dönüşü, Galata’da İslâm halkının isyanı ile karşılandı.” (Sözen 1962: 80)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Batmayan Güneş'teki önemli şahıslardan biri olan ve dini kullanarak, büyük güç ve servet kazanan Cinci Hoca, ilginç kişiliği ile tarih kitaplarında da yer almıştır. Aynı romanda Çingene genci Hasan, iş bulabilmek için, iktisadî ve dinî gücü olduğunu bildiği Loncalara müracaat eder.

Yine *Batmayan Güneş*'te halk, İstanbul'da yaşanan felâketlerin sebebinin, Allah'ın, yaşanan dinsizlik ve ahlâksızlıklar karşısında verdiği bir ceza olduğunu düşünmektedir.

II.3. Eğitim ve Bilim Hakkındaki Tespitler

İncelediğimiz popüler tarihî romanlarda Osmanlı Devleti içinde eğitim ve öğretimin önemi de özellikle saray çevresi esas alınarak verilir. Sultan Murat, çocukluğunda öğrendiği İtalyancayı ana dili gibi konuşmaktadır. Yapılan bilimsel deneylere destek vermektedir ki bunlardan en önemlilerinden biri bir füze denemesidir. *Siyah Zambak*'ta genç padişah, hiç aklında yokken deneyde gönüllü olan Lagari Hasan yerine, topun ağzına Hollanda temsilcisini koyarak fırlatır.

Dönemin tarihe geçen bir başka bilimsel denemesi de Hezarfen Ahmet Çelebi'nin Galata Kulesinden Üsküdar'a kadar yaptığı uçuştur. Sultan Murat'ın Hollandalılara öfkelenmesinin sebebi ise, İstanbul'dan çaldıkları lale soğanlarını geliştirerek ortaya koydukları yeni çeşitleri, misilleme yapar gibi kendisine hediye etmeleridir.

Padişahın idam ettirdiği Sakarya Şeyhine karşı öfkesinin altında yatan sebep yine eğitimsizliktir:

“... Cahil bir kitleye, şeyhin o şaşkıncu halini üstün bir imana değil de, sadece ilme, gizli bir bilgiye borçlu olduğunu nasıl anlatabilirdi? Hislerini dilediği gibi iptal etmek! Hindistan'da rastlanırdı böylelerine. Meşhur bir fakirin hayatını okumuştun. İşte böylece şeyh, ölümünden sonra dahi zihinleri bulanık bırakmak istiyordu. “O bir Mehdi mi idi?” Buna muvaffak olmuştu da’ Ama sadece diğerlerinin gözünde.” (Sözen 1962: 178).

Batmayan Güneş'te Batı'nın gittikçe ilerleyen teknolojik gelişmeleri karşısında Osmanlıların içinde buldukları rahatlık eleştirilir. Bunun sebeplerinin başında Osmanlıların içeride ve dışarıda bin türlü belayla uğraşmak mecburiyetinde kalarak bilime gereken önemi verememeleri gelmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

II.4. Askerlikle İlgili Tespitler

Askerlik, Türk tarihi boyunca devlet sistemi içindeki önemini daima muhafaza etmiştir. Padişahın aynı zamanda başkomutan sıfatını da taşıdığı ve zafer kazanmakta başkumandanın ordusunun başında olmasının katkısı da bilinen bir hakikattir.

Siyah Zambak romanında, Dördüncü Murat, ordusunun başında sefere çıkan ve askerleriyle omuz omuza çarpışan bir komutan olduğu için, büyük zaferlere imza atmıştır. Bunun zıddı olarak Sultan İbrahim, hayatını sadece sarayda, kapalı duvarlar ardında geçirmiş, savaşları komutanlarına emanet etmiştir.

Sultan İbrahim'in Girit seferine giden Osmanlı donanmasını seyrederken döktüğü gözyaşları ve duyduğu gurur da inandırıcı değildir:

“Vatan sevgisi idi bu. Millî bir gururdu bu. Başına Fatih Mehmet sarığını sarmış, kendisine Fatih Mehmed'in pozunu vermiş İbrahim, bir an için, koca Fatih'in kalbini içinde duyar gibi oldu. O ana kadar delice arzulardan, zevkinden başka his tanımamış olan Padişahın donanma karşısında ecdadının kanı coşmuştu. Bambaşka hisler içinde idi.” (Sözen 1963: 97).

Savaşa giden gemilerin saray önünden geçerken indirdikleri yelkende *“Sana zaferle döneceğiz saadetli Padişahımız!”* (Sözen 1963: 98) cümlesini okuyan Sultan İbrahim, kıvanç duymakla birlikte bu ihtişamlı manzara karşısında adeta ezilir.

II.5. Spor ve Avcılık Hakkındaki Tespitler

Özellikle *Siyah Zambak*'ta Sultan Murat'ın spor ve av merakı öne çıkar. İyi bir binici ve avcı olan genç sultan, zaman zaman spor müsabakalarına katılmaktadır. Diyarbakır'da yapılan ok atma, güzr kaldırma ve cirit oyunlarında büyük bir başarı kazanan Padişah, kendisine saldıran bir boğayı da yere serer. Padişahın, *“(…) Edirne tarafında büyük sürgün avı yaptığı sıralarda kurt, geyik ve tilki avlarken av yerinde bir hafta kaldığı (...)”* (Sözen 1962: 134) bilinmektedir.

II. 6. Sanat ve Sanatçı Hakkındaki Tespitler

Osmanlı İmparatorluğunun zayıflamaya başladığı dönemin anlatıldığı üçlemede Padişahların ve devlet erkânının sanata ve sanatçıya bakışı hakkında da bilgi verilir.

Suzan Sözen'in popüler tarihî romanlarından ilki olan, *Siyah Zambak*'ta Sultan Murat'ın resme olan düşkünlüğü ifade edilir (Sözen 1962:15). Meclislere ve davetlere sanatçıları da çağıran Padişahın

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ünlü hiciv şairi Nefî ile olan münasebeti de tarihe trajik sonu ile geçmiştir.

Sultan Murat, “Beşiktaş’taki Çinili köşkte şair Nefî’nin “Kaza Oku” isimli hiciv mecmuasını okurken, yanına düşen bir yıldırım” (Sözen 1962: 44) sebebiyle şairden bir daha hiciv yazmaması için söz alır. Ancak bir sene sonra şairin yine bir hiciv yazması üzerine onu öldürtür. Nefî’den sonraki sultanın gözdesi ise sohbetinden büyük keyif aldığı Kâtip Çelebi’dir.

Aynı eserde Osmanlıların Esop’u olarak tavsif edilen Nasreddin Hoca ise kabri ziyaret edilmesi gereken kimselerdendir (Sözen 1962: 167).

Sultan İbrahim’in Şair Naili’ye kaba ve aşağılayıcı tavırlar içinde olması bir anlamda İmparatorluğun neden çöküş dönemine girdiğini de ortaya koyar.

İncelediğimiz eserlerde dile getirilen bir başka sanat dalı da mimaridir. *Siyah Zambak*’ta Bizans abideleri (Sözen 1962: 105), Kız Kulesi, Agamemnon’un oğlu Hriseus’un mezar yeri, Rumî Mehmet Camii, İskele Camii, Eski Valde Camii, “Venedikli Safiye Sultan tarafından yapılmasına başlanan ve saray entrikaları yüzünden inşaatı yarıda kalan, Zulmiye Camii (Yeni Cami)” (Sözen 1962: 16), yanında Sultan Ahmed’in yaptırdığı ve kendi adını verdiği cami de (halk arasındaki adı “Mavi Cami”dir) İstanbul’un mimari güzelliklerinden bazılarıdır.

II.7. Fal, Büyü ve Batıl İnançlar Hakkındaki Tespitler

Dinî inançların rasyonel düşünceye ters geldiği ülkelerde fal ve büyüden uzak durulamayacağı açıktır. Osmanlı devletine ait dönemlerin anlatıldığı *Siyah Zambak*, *Batmayan Güneş* ve *Unutulan Yemin* romanlarında da bu konulardaki yorumlara rastlamak doğaldır.

Sultan Murat, ilme önem vermesine rağmen zaman zaman hurafelere de inanmaktan kendini alamaz. Padişahın düşen bir yıldırımını kötü bir işaret olarak yorumladığı için Şair Nefî’yi idam ettirmesi tarihî bir hadisedir. Ahize Hüseyin Efendi ile Abaza Hasan Paşa’nın idamlarının altında yatan sebep de yine Sultan Murat’ın batıl inançlarıdır. Padişah, başarısızlıklarından dolayı öfkelenildiği Vezir-i Azam ve Serdarı Ekrem Mehmet Paşa’nın düztaban olduğu için zaten uğursuz olduğunu düşünmektedir.

Batıl inançların öne çıktığı bir olay da Sultan Murat’ın ölümünden sonra İstanbul’da art arda yaşanan yangın ve deprem gibi felâketlerin sebebi olarak Sultan İbrahim’in gösterilmesidir. Halkın inancına göre Sultan Murat böylece kardeşinden intikam almaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Turhan Sultan'ın beklenen veliahdı doğuracağı haberleri de uğursuzluğun sona ermesi olarak yorumlanır.

Sözen'in bu romanlarında fala inanan bir başka kişi de Kösem Sultan'dır. Sıkıntılı zamanlarda tek tesellisi büyü ve faldır.

“Elinde, ta Bizans devrinden kalma bir büyü kitabı vardı. Onu vaktiyle, Fenerli ihtiyar bir papazdan almış saklamıştı. Bir erkeği bir kadına ısındırmak, düşmanı yenmek, kısmeti çözmek, kaybolan bir eşyayı bulmak, ser bir erkeği yumuşatmak, bir kimseyi başka birinden soğutmak çarelerini öğreten bu kitapta, İslâm ve Bizans âlemine ait elli sekiz büyü yazılı idi.” (Sözen 1962: 109).

Kösem Sultan'ın büyük yardımcısı ise Cinci Hoca'dır. Cinci Hoca'nın büyü konusunda korkunç güçleri olduğunun duyulması, devlet adamları arasında da ona kısa zamanda büyük bir itibar kazandırır.

Suzan Sözen'in tarihi romanlarının en önemli ve ortak karakteri olan ve güzellik konusundaki hassasiyeti ile tanınan Kösem Sultan, Yahudi büyücü Sarah'a hem cilt bakımını yaptırır, hem de fal baktırır. Bilhassa kadın okuyucuların ilgisini çekecek bu formülün tamamını buraya almayı uygun gördük:

“Yahudi kadın Valide Sultan'a birkaç haftadan beri gençlik maskesi tatbik ediyordu. Sarkmağa buruşmağa başlayan sultanın yüzünü eski haline sokma vazifesini üzerine almıştı. Bundan evvelki seanslardan deriyi yavaş yavaş hazırlamıştı. Fakat asıl aşısı o gün başlıyacaktı.

Valide-i muazzamayı, hususi bir odaya alarak, soydu, üzerine her sene yepyeni bir deri ile çıkan yılanların eski derilerinden örülmüş hususi bir gömlek geçirdi, yüzüne kendi terkibi ile hazırlanan kaplumbağa yağı sürdü, sonra geniş ve kızıl bir bakır kabın içinde kendi bahçesinde yetiştirdiği acaip bir çiçeği kaynatarak Kösem'in yüz ve vücudunu buharına tuttu.

Böylece mesamati açacak gençlik maskesinin tesirini artıracaktı..

Buhar banyosu bitince, Sarah, fıl kılından yapılmış ince bir iğne ile yüzünün buruşuk taraflarını hafif delerek, ilacın en çok sürülecek yerlerini tespit etti. Artık sıra sihirli maskeye gelmişti.

Bu maske aslında, eski Çinlilerin, eski Mısırlıların bildiği bir şeydi.

Çin İmparatoriçesi Fu-Hiyen-Sin'in ve Mısırlı meşhur Kleopatra'nın sık sık başvurduğu bir güzellik vasıtası idi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sarah, dokuz günden beri kuluçkaya oturttuğu tavuğunun altından birkaç yumurta alarak, sarılarını çıkardı, ılık eşek sütü ile karıştırdı.

Yumurtalarda hayat izi görülmeğe başlayan embriyolarından faydalanacaktı.

İlık merhemi Kösem'in yüzüne sürdü, üzerine de gözler ve burun için birer delikleri olan kalın deri bir maskeyi sıkıca bağladı.

Şahane müşterisi böylece iki saat kalacaktı.

Şahane müşterisi, böylece iki saat bekledi.

Vakit tamam olunca Sarah tekrar gelerek, Valide Sultan'ın üstündeki yılan gömleğini çıkardı. İlık gül suyunda ıslatılmış bir tülbentle vücudunu ve yüzünü sildi.

Üstünden ayrıca birkaç su döktü, temiz bir havlu ile kuruladı, sonra bir büyük gümüş aynayı tutarak Valide Sultan'a kendisini seyrettirdi.

(...)

Yüzü hissedilir derecede gerginleşmiş, göz kenarındaki kırışıklıklar, altındaki morlar hafiflemiş, teni açılmış, eski taravetine yakın bir hal almıştı.

Vücuduna baktı:

Göğüsleri dikleşmiş, karın ve kalça etleri sıklaşıp sertleşmişti.

Demek ki, bir iki defa daha bu usulü tatbik etse istediği gençliğe ulaşacaktı.” (Sözen 1963: 265-266).

Siyah Zambak romanında Dirahşan, Padişah'la buluşacağı zaman gül ve karanfil çiçekleri arasında vücudunu kokulu köpüklerle yıkatmaktadır

II.8. Giyim-Kuşamla İlgili Tespitler

İhtişamlı bir devletin mensupları da doğal olarak giyim kuşamlarında da sonsuz bir israf ve gösteriş içindedirler. 17. yüzyılın en önemli kadınlarından Kösem Sultan'ın giysileri hayli iddialıdır. Bir tabloda Kösem Sultan şöyle tasvir edilir:

“Üstünde en ağır işlerle süslenmiş, mor Şam ipeğinden bir elbise vardı. Boynu ve kolları ağır yakutlarla süslenmişti. Kuzguni siyah saçlarını saran hotozu gene yakutlarla bezenmişti. Perdesi inik, loş arabada, yaşı pek belli olmamakla beraber, yüz çizgilerinden

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ziyade, duruşundan kırka yakın olduğu anlaşıyordu. Elinde, yakut işli bağ yelpaze vardı. Bağdat kadifesiyile kaplı yastıklara yaslanmış, hareketsiz duruyordu. Öylesinde dalmıştı ki kanlı manzaraya.

(...)

Kösem, yüzüklerle kaplı, balmumundan dökülmüş gibi biçimli parmaklarıyla, parıltısı kana boyanmış bir eli hatırlatan yakut işli bağ yelpazesini tutarak, katliama sabit gözlerle bakıyordu.(...)” (Sözen 1962: 7).

Yakut ve elmas Valide Sultan’ın en fazla kullandığı taşlardır. Yaşına göre oldukça şık ve hoş bir kadındır.

Dönemin Avrupalı kadın giyim tarzı hakkında da yazar tarafından bilgi verilir. Ve Avrupa o zamanlardan başlayarak modanın merkezi haline gelir:

“O senenin İtalyan modasına uyan ağır elbiseler giymişlerdi. Başlarını örten kurdeleli dantel örtülerin altında kıvılcık yakın altın parıltılı saçlar görülüyordu. Ellerinde gene dantel beyaz eldiven, inci işli beyaz yelpaze ve minicik çanta vardı. Elbiseleri gene beyaz dantel ve pembe atlastı...” (Sözen 1962: 90).

Erkek giyimi hakkında giydiğini kendisine yakıştırmasıyla tanınan IV. Murat, ilk dikkat çeken isimdir. *Siyah Zambak* romanının başında, kazandığı zaferi, düşmanını da davet ettiği bir ziyafetle kutlayan Padişah, o gecenin en gözde kişisidir:

“Siyahlar giymişti. Bu renge tuhaf bir düşkünlüğü vardı. Başındaki sarığı öyle, sorgucu öyle idi.

Tek mücevher olarak parmağına iri siyah bir elmas takmıştı. Bu siyahların içine boyu olduğundan daha uzun, heybetli vücudu azametli görülüyordu.(...)” (Sözen 1962: 11)

İstanbul’a zaferle dönüşünde ise görünüşü zihinlerden kolay silinmeyecek kadar etkileyicidir. “Zırhlı elbiseleri ve altın miğferi ile efsanelerin harb ilahı kadar muhteşemdi (r)”. (Sözen 1962: 45).

1638 senesinin 8 Nisan sabahında Sultan Murat, bu kez sefere çıkarken görülür. Zırhlı, siyah bir Hint atının üstündeki Padişah, zırhlı bir kıyafet giymektedir. Başlığını saran kırmızı bir tülbindin ayrı bir hava verdiği genç sultanın görünümü Harun Reşit’i hatırlatmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sultan Murat'ın yakın arkadaşı ve damadı Silahtar Paşa ise eski Roma generalleri gibi giyinmekten hoşlanmaktadır. Murat'ın sevgilisi olarak eserde adı geçen Mirgün ise Med'lerin döneminden beri her İranlı gibi firuze taşına meraklıdır.

Sultan Murat'ın hayatı boyunca etkilendiği ikinci kadın olan Dirahşan genç sultanı kıyafetiyle de etkiler.

Dönemin giyim-kuşam tarzını ortaya koyan bir başka tasvir de Kapalıçarşı'daki esnafının kıyafetine dair tespitlerdir:

“Sırtlarında küfeleriyle hamallar, ellerinde tepsileriyle kahveciler; şerbetçiler; kahve rengi cüppeli, mavi başlık ve mavi yemenili Yahudiler; siyah çarşafli ve siyah feraceli hanımlar; Rütbelerine göre renk renk elbise ve başlık giymiş yeniçeriler; başlarında, püsküllü sivri külah, sarı cüppeli, mavi mintanlı, bellerinde zerrin kuşak Arnavutlar; çizgili sarıklı Suriyeliler; beyaz kavuklu, yeşil cüppeli Divan erkânları; soba borusuna benzer uzun kalpaklarıyla, mavi entari, kırmızı dar şalvar, yeşil harmanili Boşnaklar; kırmızı takke, kısa mavi şalvar, geniş kollu beyaz gömlekleriyle gemiciler; kırmızı cüppeli sefaret tercümanları; acayip kılıklı ecnebiler...” (Sözen 1962: 89).

Batmayan Güneş adı verilen ve yüzyıllardır parlayan Osmanlı güneşinin batışının anlatıldığı romanda ise Sultan İbrahim'in giyim-kuşam ve alışkanlıklar bakımından da ne kadar ilginç bir insan olduğu anlatılır. Sultan İbrahim, nice zamandan beri samur kürk müptelası olmuştur. Bu zevki sadece kendi giysi ve eşyalarıyla sınırlı kalmamış, yanındaki herkesi de samur giymeye mecbur tutmuştur.

Osmanlı sultanlarından giyim-kuşamı ile öne çıkan isimlerden biri de Sultan Murat'ın kızlarından olan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun en zarif sultanı unvanını alan Kaya Sultan'dır.

“Mahmur, çekik gözlerinin mavi rengini andıran, Fransız ipeği ile karışık Belçika danteli bir elbise giymişti.

Son derece ince kumaş, denizden gelen her esinti ile titreşerek, üzerinde ustaca serpilmiş elmas taneciklerini parlatıyor, vücudun şeklinin bir heykeltraş gibi çiziyordu.

Başında, pırlanta işli aynı kumaştan serpuş, boynunda iri pırlanta gerdanlık, ayaklarında gene pırlanta işli açık mavi deri pabuçları vardı.” (Sözen 1963: 66).

Turhan Sultan'ın filizi renkli Muselin denilen Musul ipeğinden yapılmış elbisesi de *Batmayan Güneş*'teki bir başka giyim tasviridir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

SONUÇ

1949-1972 yılları arasında eser veren Suzan Sözen, Türk popüler romanı alanında göz ardı edilmiş bir yazardır. Günümüzde adı değişik vesilelerle tekrar gündeme getirilen Suzan Sözen'in Türkiye'de basılmış on bir romanının satır aralarında pek çok konuya da temas edilmiştir. Bu çalışmada, yazarın romanlarını popüler aşk romanları ve popüler tarihî romanlar biçiminde tasnif ederek, değinilen konulara ve yazarın bakış açısına dikkat çekmeğe çalıştık.

İncelediğimiz popüler aşk romanlarında, yabancıların Türkler hakkındaki yorumları, Türkiye'de eğitime verilen önem, gelenek ve görenekler, Türklerin dine bakışı, dönemin modası gibi konularda dönemin temayülleri ile yazarın yorumlarını tespit ettik. Yazar, zengin bir kültürel birikime ve geçmişe sahip olan Türklerin o yıllarda kendilerini dünyaya tanıtmada konusunda yeterince başarılı olmadıkları konusuna da dikkat çeker.

Siyah Zambak, *Batmayan Güneş* ve *Unutulan Yemin* adlı popüler tarihî romanlarda, Sultan I. Ahmed, Sultan IV. Murad, Sultan I.İbrahim ve Sultan IV. Mehmed dönemlerinde, Osmanlı saray yaşayışı hakkında pek çok tespite rastlarız. Burada da yine yabancıların Türklere bakışları ve yorumları dikkate değer.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Suzan Sözen romanlarında sadece basit aşk öyküleri anlatmakla kalmamış, hem Türkler hem de yabancı milletler hakkındaki tespitleri ile okuyucunun karşısına çıkmıştır.

KAYNAKÇA

1. Suzan Sözen'in Eserleri

Romanları

1.1.1. Türkiye'de Yayımlananlar

Rahika (1949), Pulhan Matbaası, İstanbul, 240 s. (Fatma Esen adıyla yayımlanır.)

Kıralık Ruh (1952), Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 127 s.

Sana Döneceğim (1954), İnkılâp Kitabevi, Yeni Matbaa, İstanbul, 200 s.

Beni Unut (1958), Hamle Matbaası, İstanbul, 120 s.

Sahibini Arayan Kadın (1959 a), 4. Bs. İnkılâp Kitabevi Bahar Matbaası, İstanbul 176 s.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Aşk Mektupları (29 Mart 1959-11 Haziran 1959 b), Tefrika Sayısı: 73.

Sanera (1959 c), İnkılâp Kitabevi Hamle Matbaası, İstanbul, 176 s.

Siyah Zambak (1962), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 288 s.

Batmayan Güneş (1963), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 374 s.

İlahlar Affetmez (1967 a), Baha Matbaası, İstanbul, 242 s.

Unutulan Yemin, Hayat Mecmuası, Sayı: 21/ 18 Mayıs 1967-Sayı 52/21 Aralık 1967 b) (eser, “The Forbidden Love” adı ile İngilizceye çevrilmiştir. Bk. Yeşil Oğlak Yay. Çev. Joseph And Viola Jacobson, İstanbul 1972, 254 s.).

1.1.2. Fransa’da Yayımlananlar

La Femme qui Cherche Son Maître, (Sahibini Arayan Kadın), Fasquelle, Paris

Oublie-Moi (Beni Unut), Scorpion, Paris.

1.1.3. İtalya’da Yayımlananlar

Gocce di Ruggine (Pas Damlası), Casa Editrice Romana.

Dimentica Mi, (Beni Unut), Fratelli Palumbi-Roma.

1.2. Şiirleri

Denemeler, İstanbul 1 Ocak 1949, 19 s.

Pas Damlası, İnkılâp Yayınevi, İstanbul Tarihsiz, 46 s.

2. Diğer Kaynaklar

ERCİLASUN, Bilge: “Türk Edebiyatında Popülerlik Kavramı ve Başlıca Eserler”, *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, 1.Bs., Akçağ Yay., Ankara 1997.

FEYİZOĞLU, Turhan: “Bütün Yönleriyle Suzan Sözen”, *Berfin Bahar*, Yıl:11, Sayı:84, Şubat 2005.

FEYİZOĞLU, Turhan: “Suzan Sözen’in Yaşamı”, <http://blog.milliyet.com.tr>. (11.06.2007).

<http://www.habervitrini.com>.(11.05.2007).

<http://www.tumgazeteler.com> (28.05.2008).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

<http://www.milliyet.com.tr>. (21.07.2008).

LEKESİZ Ömer: “Osmanlı’dan Bugüne Popüler Romanlar”, *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Yıl: 6, Sayı: 65, 66, 67, Mayıs, Haziran, Temmuz 2002.

OKAY, Okay: “Popüler Edebiyata Dair”, <http://www.trforumuz.biz> (06.08.2008).

ÖZBAY, Melih: *Sabıkların Gizli Dosyaları*, Engin Matbaası, İstanbul 1960.

ÖZGÜÇ, Ağâh: “Bir Suzan Sözen Vardı” **Popüler Tarih**, Temmuz 2002, Sayı:23.

ÖZGÜL M. Kayahan: *Seke Seke Ben Geldim, Sekmeler-I*, Hece Yay., Ankara 2008.

YALÇIN, Alemdar: *Sosyal ve Siyasi Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı-I*, Ajans Turkuaz-Kilim Ofset, Ankara 1992.

YARBAY, Cengiz: “Suzan Sözen Son Romanını Yazdı”, *Hayat Mecmuası*, Yıl:12, Cilt: 2, Sayı:20, 1967.

YILMAZ, Ayfer: “Tanzimat’tan Günümüze Kadın Romancularımıza Genel Bir Bakış” *Bilge*, Yaz 1999, Sayı:21.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*